

Agrár-környezetgazdálkodás és vidékfejlesztés az Európai Unióban és Magyarországon (folyamatelemzés, helyzetértékelés és fejlesztési stratégiavázlat) – folytatás az előző számból –

ÁNGYÁN JÓZSEF

8. Agrár környezetgazdálkodás: az NVT alapvető intézkedési területe

Az NVT agrár-környezetgazdálkodási intézkedési területe célprogramok formájában olyan támogatható gazdálkodási rendszereket fogalmaz meg, amelyekhez a gazdák területükkel, gazdaságukkal önkéntes módon csatlakozhatnak, ha

– legalább 0,3–1 ha saját tulajdonú mezőgazdasági területük, vagy erre vonatkozó – legalább 5 éves – tartós földbérleti szerződésük van;

– betartják a „*Helyes Gazdálkodási Gyakorlat*” előírásait, és vezetik a kötelező nyilvántartásokat (gazdálkodási naplót);

– elfogadják az adott gazdálkodási rendszer technológiai és egyéb előírásait, követelményeit;

– azokat saját gazdálkodásukba beépítik, és annak megtartását a szerződés időtartamára vállalják, a teljesítés ellenőrzését pedig elfogadják;

– a vállalt gazdálkodási rendszerhez kapcsolódó képzési programban a szerződés időtartama alatt évente 1 alkalommal részt vesznek.

Az EU és a magyar állam ennek fejében a szerződés időtartamára vállalja, hogy ezért a gazdát minden hektár bevitt mezőgazdasági terület után a választott rendszertől függő normatív, hektáronkénti és az infláció mértékével valorizált (értékálló) évenkénti kifizetésben részesíti. A programban való részvétel:

– gazdaönrészt nem igényel;

– a kifizetés 80%-át az EU, 20%-át a nemzeti költségvetés biztosítja;

– nem kell az egész gazdaságot egyszerre bevinni, sőt a különböző gazdaságrészek – az ökológiai gazdálkodás kivételével – különböző gazdálkodási rendszerekhez is csatlakoztathatók;

– nem komplikált pályázat benyújtásával, hanem gyakorlatilag speciális regisztrációs folyamattal indul, amelyben a gazda megadja

– saját maga és gazdasága alapadatait;

– azon területei adatait, amelyeket be kíván vinni az adott gazdálkodási rendszerbe;

– az e területek tulajdoni vagy bérleti viszonyait igazoló dokumentumokat;

– kinyilvánítja, hogy az adott rendszer szabályait, előírásait magára nézve kötelező érvénnyel elfogadja, és vállalja, hogy a képzési programban részt vesz;

– a képzési programban való részvétel költségeit a program fedezi, tehát a gazdának külön költséget az nem jelent.

Az NVT támogatott agrár-környezetgazdálkodási rendszereinek meghirdetése és a kérelmezés a tervek szerint mindig tavasszal, a támogatási határozatok kiadása mindig ősszel, és a kifizetések a vegetáció indulása előtt történnek. A támogatási év szeptember 1-jétől augusztus 31-éig terjed. A programban részt vevő gazdák a támogatás időtartamáig minden év elején egyszerű kifizetési kérelem alapján, egy összegben megkapják az adott évre vonatkozó hektáronkénti kifizetést.

A pályázható rendszereket a 4. ábra foglalja össze. Minden művelési ágban és az állattenyésztésben is többféle rendszer pályázható. Az ábrán felfelé egyre szigorúbb – és ezzel arányosan nagyobb hektáronkénti kifizetésű – rendszerek találhatók. Aki ezek közül valamelyik rendszerhez csatlakozik, a bevitt területein kiegészítő agrár-környezetgazdálkodási intézkedéseket is vállalhat, amelyekért külön kifizetés illeti meg.

A fő programcsoportok tervezett hektáronkénti kifizetéseit a 4. táblázat szemlélteti.

Az agrár-környezetgazdálkodási rendszerekhez kötődő kifizetések az 1. pilléres EU területalapú közvetlen (SAPS¹), a nemzeti kiegészítő (top-up) és a notifikált (az EU által engedélyezett) nemzeti támogatásokkal valamint a 2. pilléres kedvezőtlen adottságú térség (KAT) támogatással is kombinálhatók, azaz összeadódnak. Ha például valaki gabonát termel ökológiai gazdálkodásban, vállal kiegészítő erózióvédelmi intézkedéseket és a területe gyenge termőhelyi adottságú, akkor az alábbi kifizetések

¹ SAPS: Standard Area Payment System (Standard Területalapú Kifizetési Rendszer)

ben részesülhet:

- közvetlen (SAPS) alaptámogatás: 18 eFt/ha,
- nemzeti kiegészítő (top-up) közvetlen támogatás 20 eFt/ha,
- NVT: ökológiai gazdálkodás: 45 eFt/ha,
- NVT: kiegészítő erózióvédelem: 10 eFt/ha,
- NVT: kedvezőtlen termőhelyi adottság: 20 eFt/ha,
- összesen: 113 eFt/ha.

A példában szereplő gazda tehát az induló évben 113 eFt/ha kifizetésben részesülhet. Ennek NVT-ből származó (75 eFt/ha), inflációval növelt értékét minden év első 2 hónapjában kézhez kapja, ha a vállalt intézkedéseket a szerződés és annak mellékletét képező elfogadott üzemterv szerint betartja, és azt az ellenőrzések is igazolják. Sajnálatos, hogy ezekkel a lehetőségekkel a 2004. május 1-je óta EU-tag Magyarországon még egyetlen gazda sem tudott élni. Ez egyebek mellett azért is tarthatatlan, mert a versenytársak kivétel nélkül kihasználják ezeket a lehetőségeket.

Az 5. táblázat a 2005. évi hazai agrár- és vidékfejlesztési támogatások vázlatos áttekintését adja, összefoglalva az elmondottakat és azokat a lehetőségeket, amelyekkel a magyar gazdák jelenleg élhetnek.

Az 1. pilléres támogatások közül a legbiztosabbnak az EU területalapú (SAPS) támogatásainak kifizetése tűnik, hiszen az minden európai gazdának egyaránt járó, EU által finanszírozott támogatás, amelyet legkésőbb a tárgyévét követő év április végéig ki kell a nemzeti kormányoknak fizetniük. A legbizonytalanabbak ugyanakkor a notifikált nemzeti támogatások, hiszen azok forrásfedezetét a nemzeti költségvetésben kell biztosítani, és a költségvetés mindenkori helyzete erősen befolyásolja azok meghirdetését és kifizetését. 2005-ben például a nemzeti költségvetésben szinte semmilyen forrás nem állt rendelkezésre a lehetséges 180 notifikált nemzeti jogcím támogatására. Az állatjóléti intézkedésekre is csupán a 2005 tavaszi agrárdemonstráció és gazdamegállapodás teremtett 10 milliárd Ft-os forráskeretet, melyből 6 milliárd a vágósertés, 4 milliárd pedig a vágóbaromfi ágazat támogatására fordítható. E jogcímek bizonytalanságát továbbá az is növeli, hogy ezek a közös agrárpolitika alapirányától lényegében eltérnek, és miután az agrárpolitika az EU-ban valóban közös, így a nemzeti támogatások jelentősen és tartósan nem térhetnek el ettől a közös iránytól, illetve azo-

kat folyamatosan és ismételten el kell fogadtatnunk a Közösséggel.

A 2. pilléres vidékfejlesztési kifizetések (NVT és AVOP jogcímek) azért tűnnek hosszú távon kiszámíthatóbbnak, mert azokat az EU és a nemzeti kormány által közösen elfogadott vidékfejlesztési tervek és programok rögzítik, finanszírozásuk ezek alapján mind az EU, mind a nemzeti költségvetés részére kötelező, egyúttal nemzeti érdek is, hiszen e programok mentén – mint láttuk – 1 euró nemzeti költségvetési ráfordítás révén 3–4 euró európai közösségi forrást tudunk bevonni az agrárium és a vidék finanszírozására.

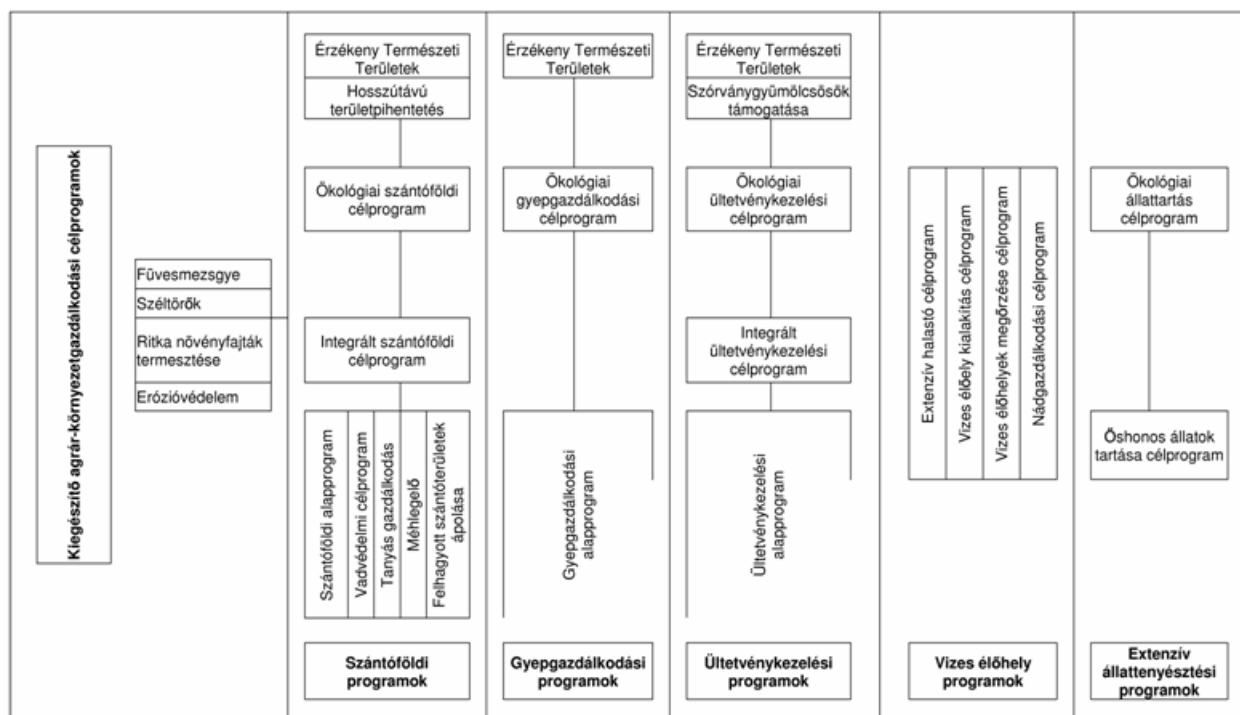
További részletes információk a <http://www.mvh.gov.hu> valamint a <http://www.nakp.hu> internetcímről nyerhetők, ahol az NVT végleges, teljes dokumentációja is megtalálható.

Lássuk ezek után, hogy a leírt fejlődési folyamatból és az új típusú vidékfejlesztési programok első magyarországi tapasztalataiból kiindulva milyen fejlesztési stratégia fogalmazható meg a többfunkciós, minőségi, környezet- és társadalombarát mezőgazdaság megvalósítására.

9. A jövőkép alapvonásai

A vidéki térség – mint láttuk – nem csupán termelési, hanem egyúttal társadalmi és biológiai/természeti léttér is, amely termelési, szociális, kulturális és környezeti funkcióit azonban csak akkor tudja ellátni, ha fejlesztése során e feladatait egyaránt és egyenrangúan figyelembe vesszük. A Vidéki Térségek Európai Kartájának megfogalmazása szerint „a mezőgazdaság – a hozzá kapcsolódó, illetve rá épülő tevékenységekkel együtt – a vidék gerince”, ezért a mezőgazdaság minőségi fejlesztése kiinduló feltétel, amelyre alapulhat, amelyhez kapcsolódhat és amelyet kiegészíthet a vidéki életminőség általános javítását célzó intézkedéssorozat éppen úgy, mint a gazdasági diverzifikáció vagy a helyi értékteljesítés és -megőrzés támogatása, a helyi közösségek és kultúra továbbvitelének és megerősítésének elősegítése.

Ahhoz, hogy az agrártermelés, a környezet- és természetvédelem valamint a vidék társadalmának igényeit egyesítő többfunkciós mezőgazdasági modell, a környezet- és tájgazdálkodás megvalósításához szükséges teendőket valamint a végrehajtáshoz szükséges források-

4. ábra: Az NVT-ben pályázható agrár-környezetgazdálkodási rendszerek (2004)

kat és a lehetséges partnereket számba tudjuk venni, mindenekelőtt az agráriummal és a vidékkel kapcsolatos jövőképünket kell megfogalmazni. Ennek alapvonásai és fő értékei az alábbiak:

1. A mezőgazdaság nem általában, hanem annak csak bizonyos formái és rendszerei képezhetik a vidékfejlesztés alapját, a vidék gazdaságának gerincét. A magyar agrárium és vidék számára csak olyan mezőgazdálkodás hozhat sikert, amely úgy állít elő értékes, szermaradványmentes, egészséges és biztonságos élelmiszereket, hogy közben megőrzi a talajokat, az ivóvízbázisainkat, felszíni vizeinket, az élővilágot, a tájat és benne az embert, közösségeit és kultúráját. Olyan mezőgazdaságra van szükség, amely közvetlenül vagy a ráépülő tevékenységek révén munkát, megélhetést biztosít a vidéki népesség lehető legnagyobb hányada számára. Az ilyen többfunkciós mezőgazdaság, az európai agrármodellnek megfelelő környezet- és tájgazdálkodás rendszereinek széles körű elterjesztésével egyúttal olyan kedvező országkép alakítható ki Magyarországról a fizetőképes élelmiszerpiacokon, melynek mottója a „Tiszta, élő környezetből egészséges, biztonságos és különleges minőségű élelmiszert!” lehet.

2. E feladatok együttes teljesítésére csak a kis- (5–50 ha) és középbirtokok (50–500 ha) meghatározó arányára épülő családi gazdasági modell lehet alkalmas. Ez biztosítja ugyanis egyidejűleg a tulajdonosi szemléletből fa-

kadó „jó gazda gondosságát”, az egymást követő generációk közti felelős viszonyt, és azokat a foglalkoztatási, minőségi termelési és környezeti teljesítményeket, amelyek az egész társadalom számára és a vidék hosszú távú megmaradása szempontjából egyaránt létfontosságúak.

3. Ahhoz azonban, hogy e kisebb mozaikokból, családi gazdaságokból építkező gazdaságszerkezet a kizárólag tőkemegtérülési, hatékonysági szempontokat mérlegelő, a környezeti és társadalmi hatások iránt érzéketlen nagy latifundiumokkal, tőkés megabirtokokkal és multinacionális tőkebefektető társaságokkal a piaci versenyben jobb eséllyel induljon, ezen önálló gazdasági egységeknek célszerű önkéntes társulásokat, közös beszerzési, tárolási, feldolgozási és/vagy értékesítési csoportosulásokat, szövetkezéseket (nem kolhozokat, de nem is nagy integrátorokra fűződő, azoknak egyoldalúan kiszolgáltatót fűrtöket!) létrehozniuk. Ezen önkéntes gazdaösszefogást állami és közösségi eszközökkel kell támogatni.

4. A szuverén, erős, a jövőben bízó, létében nem fenyegetett, tényleges döntési helyzetben lévő és döntéseiért maga is felelősséget vállaló gazdatársadalom kialakulásához a vidék és a város közti szolidaritáson, az egymásrautaltság felismerésén nyugvó újfajta társadalmi szerződésre van szükség. Ez azon a felismerésen alapulhat, hogy közpénzeket csak a köz számára hasznos teljesítményekért szabad és kell kifizetni. Miután tehát a társadalomnak nemcsak a gazdálkodók élelmiszer- és élelme-

Célprogramok		Kifizetés*	
		euró/ha	Ft/ha
A. Szántóterületek			
A.1. Szántó alapprogram	a) szántóföldi növények	98,04	25 000
	b) zöldségfélék	172,55	44 000
A.2. Tanyás gazdálkodás	a) szántóföldi növények	145,10	37 000
	b) zöldségfélék	215,69	55 000
A.3. Méhlegelő program		74,51	19 000
A.4. Integrált szántóföldi gazdálkodás	a) szántóföldi növények	133,33	34 000
	b) zöldségfélék	223,53	57 000
A.5. Ökológiai gazdálkodás	a) szántóföldi növények-átállási	176,47	45 000
	b) szántóföldi növények-átállt	125,49	32 000
	c) zöldségfélék-átállási	325,49	83 000
	d) zöldségfélék-átállt	200,00	51 000
A.6. Hosszú távú terület-pihen-tetés	a) 1. évben	376,47	96 000
	b) 2. évtől	133,33	34 000
A.7. Ritka növényfajták termeszése	a) szántóföldi növények	129,41	33 000
	b) zöldségfélék	231,37	59 000
A.8. Érzékeny Természeti Területek szántóföldi programjai		192,16–266,66	49–68 ezer
B. Gyepterületek			
B.1. Gyeptermelési alapprogram	a) gyepek élőhelyek fenntartása	58,82	15 000
	b) szántóföldi területek gyepesítése	290,20	74 000
B.2. Ökológiai gyeptermelési célprogram		58,82	15 000
B.3. Érzékeny Természeti Területek	a) gyepek élőhelyek fenntartása	98,04–129,41	25–33 ezer
	b) szántóföldi területek gyepesítése	194,12	75 000
C. Ültetvények			
C.1. Integrált gyümölcs- és szőlőtermesztési célprogram		388,24	99 000
C.2. Ökológiai gyümölcs- és szőlőtermesztési célprogram	a) átállás alatt	396,08	101 000
	b) átállás után	278,43	71 000
C.3. Ritka szőlő- és/vagy gyümölcsfajták termesztése		231,37	59 000
D. Vizes élőhelyek			
D.1. Extenzív halgazdálkodás		203,92	52 000
D.2. Vizes élőhelyek létrehozása szántókon	a) 1. évben	317,65	81 000
	b) 2. évtől	133,33	34 000
D.3. Ivóhelyek kialakítása		117,65	30 000
D.4. Zombékosok, mocsarak, lápok gondozása		101,96	26 000
D.5. Nádgazdálkodás		86,27	22 000
E. Állattartási intézkedések			
E.1. Őshonos állatfajták tartása (Ft/egyed)	a) magyar szürke szarvasmarha	113,73	29 000
	b) lovak	119,80	30 550
	c) mangalica sertés	78,43	20 000
	d) juhok	20,59	5250
	e) baromfi	0,33–1,53	85–390
E.2. Ökológiai állattartás (Ft/egyed)	a) szarvasmarha	74,51	19 000
	b) sertés	58,82	15 000
	c) juh, kecske	18,82	4800
	d) baromfi	0,26–1,04	65–265
F. Kiegészítő agrár-környezetgazdálkodási intézkedések			
F.1. Erőzói elleni védelem	a) szántóföldön	39,22–98,04	10–25 ezer
	b) ültetvények	39,22–231,37	10–59 ezer
F.2. Táblaszegélyek, füves mez-gyék létesítése szántókon	a) 1. évben	462,75	118 000
	b) 2. évtől	39,22	10 000
F.3. Cserjeirtás gyepterületeken	a) 1. évben	168,63	43 000
	b) 2. évtől	62,75	16 000

4. táblázat: Az NVT fő agrár-környezetgazdálkodási programcsoportjainak évenkénti kifizetései (2004)

A támogatás típusa	Támogatási terület	A támogatás mértéke	
		euró/egység	HUF/egység
1. pilléres támogatások			
1.1. EU területalapú (SAPS)	GOFR (ha)	86,21	20 700
1.2. Nemzeti kiegészítő (top-up)	GOFR (ha)	80,92	19 400
	dohány (ha)	2775 / 3508	666 000 / 842 000
	héjas gyümölcs (ha)	120,75	29 000
	energia-növények (ha)	27 / 206	6 500 / 49 400
	hízott bika (db)	145,26	34 900
	anyatehén (db)	130,21	31 200
	extenzív (1,4 sza/ha) szarvasmarha (db)	48,76	11 700
	tej (t)	19,43	4700
	anyajuh (db)	6,05	1500
	anyajuh (KAT +) (db)	4,20	1000
1.3. Notifikált nemzeti	engedélyezett 180 jogcímből pl.: erdő, hal, vad, termőföldvédelem, ültetvénytelepítés, piacfejlesztés, állattartás (vágóbaromfi, vágósertés, méhészet, lóirtás, szarvasmarha, juh, kecske, nyúl) állattólítási vágóbaromfi (t)		9500
	állattólítási vágósertés (db)		1800
2. pilléres támogatások			
2.1. Nemzeti Vidékfejlesztési Terv (NVT)	agrár-környezetgazdálkodás (ha)	58,82–396,02	15 000–101 000
	kedvezőtlen adottságú és környezetvédelmi korlátozások alá eső területek (ha)	10,94 / 85,90	2 600 / 20 600
	az EU környezetvédelmi, állattólítási és higiéniai követelményeinek való megfelelés (üzemenként)	10 000 / 25 000	2 400 000 / 6 000 000
	mezőgazdasági területek erdősítése		
	telepítés (ha)	842 / 2 780	202 000 / 667 000
	ápolás (ha)	168 / 463	40 300 / 111 100
	jövedelempótló (ha)	13,9 / 281,9	3 300 / 67 700
	korai nyugdíjazás (2006-tól)		
	szervezetátalakítás alatt álló álló félíg önálló gazdaságok (üzemenként)	1 000	240 000
	termelői csoportok létrehozása és működtetése (csoportonként)	50 000–100 000	12–24 mFt
	technikai segítségnyújtás		
2.2. Agrár- és Vidékfejlesztési Operatív Program (AVOP)	1. prioritás: a versenyképes alapanyag-termelés		
	mezőgazdasági beruházások		1–90 mFt
	fiatal gazdálkodók pályakezdése		6,4 / 7,6 mFt
	erdőgazdálkodás korszerűsítése		
	szakmai továbbképzés		100 eFt/fő,
			90 mFt/projekt
	halászati ágazat		20–150 mFt
	2. prioritás: az élelmiszer-feldolgozás modernizálása		
	mezőgazdasági termékkfeldolgozás és értékesítés		30–500 mFt
	3. prioritás: vidéki térségek fejlesztése		
	a vidéki jövedelemszerzési lehetőségek bővítése		8–30 mFt
	mezőgazdasági infrastruktúra		0,5–80 mFt
	alapvető szolgáltatások a vidéki vállalkozók és lakosság számára		
	falufejlesztés és -felújítás		
	közösségi kezdeményezésű programok (LEADER+)		
	4. prioritás: technikai segítségnyújtás		
	technikai segítségnyújtás		

5. táblázat: A 2005. évi magyar agrár- és vidékfejlesztési támogatások vázlatos áttekintése

zésbiztonságot nyújtó termékeire, hanem azokra a szolgáltatásaikra is szüksége van, amelyekkel előmozdítható a vidék társadalmának fenntartása valamint a környezet védelme, a helyi természeti és táji értékek megóvása, ezért mély megbecsülés és ezen elismert teljesítményeiért, társadalmi szolgáltatásaiért rendszeres kifizetés illeti meg a gazdatársadalmat. Erre épülhet a megvalósítást szolgáló – az ökoszociális piacgazdasági modellnek megfelelő – állami támogatás- és elvonáspolitikai, makrogazdasági környezet és eszközrendszer.

5. A leírt agrármodellre támaszkodva, abból kiindulva valósítható meg a vidékpolitika fő célja, a vidéki térségekben, falvakban és kisvárosokban a hagyományokra épülő polgári életvitel meghonosítása. Ehhez az agráriumot meghaladó területeken is gazdasági biztonságot kell teremteni, több lábon álló, diverz vidéki gazdaságot kell kialakítani, a tájat vonzó állapotban kell megőrizni, és az infrastruktúrát a kor színvonalára kell fejleszteni, amely azután elősegíti a kulturális igényesség növekedését is. Mindehhez az erős helyi közösségek kialakulását, a humán infrastruktúra fejlesztését szolgáló oktatásra, képzésre, tájékoztatásra valamint az e tevékenységek központjait jelentő iskola és önkormányzat megerősítésére van szükség. Így válhat a falu és a kisváros a nagyvárosokkal azonos mértékben becsült lakóhelyé és turisztikai célponttá.

6. A gazdasági diverzifikáció, a sokszínű, több lábon álló vidéki gazdaság kialakítása a vidékfejlesztés egyik legfontosabb tartópillére, melynek ki kell terjednie a nem mezőgazdasági – de alapvetően a termőföldhöz, a mezőgazdasághoz kapcsolódó, azt kiszolgáló vagy annak termékeit feldolgozó – tevékenységek fejlesztésére, az ezekre irányuló mikro-, kis- és középvállalkozások támogatására, a turizmussal kapcsolatos valamint a természeti örökség megőrzésére és kezelésére irányuló tevékenységek elősegítésére éppen úgy, mint a termelői-fogyasztói közösségek fejlesztésére, a helyi és regionális termékek és piacok támogatására, a régiók és kistérségek gazdasági autonómiájának növelésére.

7. A vidéki életminőség javításának fontos eleme az ellátás, az alapvető szolgáltatások (iskola, posta, egészségügyi ellátás, helyi közlekedés, stb.) megteremtése, fenntartása és fejlesztése, amelyek a vidéki gazdaság és társadalom számára nélkülözhetetlenek, egyúttal a helyi társadalom, a falusi közösségek identitását adják. Ezek a kö-

zösség számára fontos szolgáltatások érdemesek arra, hogy közpénzen megvásároljuk azokat, és fenntartásukat így a piacon is versenyképesse tegyük. Azokat nem felszámolni, hanem a versenyszférában tevékenykedő szolgáltatók számára közpénzből származó kiegészítéssel, támogatással jövedelmezővé kell tenni. Az életminőség javításának fontos eszközei a falumegújítás és -fejlesztés valamint a természeti és kulturális örökség védelme, a kulturális és közösségi, természeti és épített környezet értékeinek megőrzése és gyarapítása, e tevékenységek felkarolása.

8. Mindezek forrásait az EU megerősített agrár-vidékfejlesztési alapja és az ezen alapon lévő források felhasználását szabályozó, a 2007–2013-as időszakra vonatkozó agrár-vidékfejlesztési EU tanácsi rendelete – ilyen irányú nemzeti stratégiaváltás és határozott kormányzati szándék esetén – biztosítja, azok 75–80%-os mértékű európai társfinanszírozását irányozza elő.

10. A legfontosabb célok és a legsürgetőbb feladatok

E jövőképből kiindulva az alapot jelentő mezőgazdálkodásra, az agráriumra vonatkozóan a következő legfontosabb feladatok várnak a politika, a gazdaság és a társadalom különböző szereplőire, csoportjaira, mindenek előtt azonban a döntési helyzetben lévő törvényhozó és végrehajtó hatalmi ágakra. Jogosan várja el, követeli meg a gazdatársadalom a mindenkori kormányzattól az alábbiakat.

1. A termőföld: a magyar gazdák, a gazdálkodó családok kezében legyen!

Haladéktalanul ki kell dolgozni azokat a nemzeti intézkedéseket, amelyek lehetővé teszik a termőföldnek, a nemzeti vagyon 25%-ának megszerzését és megőrzését a magyar gazdatársadalom számára.

– Ennek érdekében a földtörvényt – nyugat-európai mintára – úgy kell módosítani, hogy a helyben lakó magyar gazdák ne kerüljenek hátrányba a távoli magyar vagy külföldi tőkebefektetőkkel szemben. A termőföld forgalmára, bérletére és öröklésére vonatkozó szabályozást úgy kell átalakítani, hogy az szolgálja a gazdálkodás és a belőle élők biztonságát, a helyi gazdák előhaszonbérleti és elővételi jogainak érvényesítését.

– Az EU joggyakorlatával való ütközés nélkül a helyben lakó gazda érdekét *üzemszabályozással* lehet védeni, a mezőgazdasági üzem bizonyos jellemzőit tehát rendelet-

ben kell szabályozni. Csak annak a személynek (vagy társaságnak) lehet joga földet bérelni, vásárolni és gazdálkodni, aki/amely néhány feltételnek megfelel. Például

- helyben lakik vagy megtelepszik;
- fő jövedelme az ottani gazdálkodás;
- van megfelelő (esetleg magyar képzési rendszerben megszerzett!) szakképesítése;

– vállalja, hogy bizonyos termelési hagyományokhoz alkalmazkodik;

– elér, illetve meghalad bizonyos helyi foglalkoztatási határértékeket, fajlagos munkahely-teremtési mutatókat.

A gazdaság mérete nem léphet túl egy – művelési áganként meghatározott – maximumot, az üzemeltartó (tulajdonos, bérlő egyén vagy társaság) pedig csak egyetlen mezőgazdasági üzemet üzemeltethet. A birtokméret felső határát meghaladó és adott foglalkoztatási alsó határértékeket el nem érő tőkés nagybirtokok türelmi időt kapnak arra, hogy e feltételeknek megfeleljenek úgy, hogy vagy a foglalkoztatottak számát növelik az előírt fajlagos értékek fölé, vagy területeiket a megadott felső határ alá csökkentik, értékesítik vagy elajándékozzák. Az így felszabaduló, a földpiacon megjelenő földterületek képezhetik az alapját a középbirtok-kategória megerősítésének, a családi birtokok földalapja növelésének. Egy ilyen szabályozás mellett a tőke szabadon mozoghat, hiszen egy személy akárhány társaságba befektethet. A lényeg az, hogy a hazai kis- és középbirtokosoknak csak hasonló nagyságú birtokokkal kelljen versenyezniük. Nem az a cél, hogy a külföldi tőke ne jöhessen be, hanem csak az, hogy a nagytőke ne taroljon. A külföldi nagytőkét természetesen csak a belföldivel együtt lehet kordában tartani.

– Annak érdekében, hogy a hamarosan liberalizálódó földpiacon a gazdák reális versenytársai lehessenek a tőkeerős spekulációs földvásárlóknak, egyszeri, átfogó gazda hitelkonszolidációs programot valamint hosszú (30–50 éves) futamidejű kedvező állami kamattámogatásos hitelprogramot kell elindítani, és létre kell hozni az ennek lebonyolítását szolgáló intézményrendszert (gazdabank-hálózatot).

– Fel kell gyorsítani és 2007 végéig be kell fejezni a termőföld részaránytulajdon kiadását (1,5 millió ha!, gyorsított kiadásának forrásigénye 8 milliárd Ft), melynek befagyasztása, a természetbeni visszaadás megtagadása vagy késleltetése nem csak alkotmányellenes, hanem meggá-

tolja a tulajdonost a fejlesztésekben és az EU-forrásokhoz való hozzájutásban. Folytatni kell továbbá a szövetkezeti üzletrészek felfüggesztett felvásárlását.

– A kvótákkal való kereskedést, vagyis a földtől elváló termelési jogok adásvételét minél szűkebb keretek közé kell szorítani.

2. A birtokpolitika: középpontjában a családi gazdaságok és azok társulásai álljanak!

A birtokpolitika irányváltása keretében a környezetet, a természeti rendszereket és a vidék társadalmát romboló, termelés- és jövedelemkoncentráció tőkés nagybirtokok helyett a vidéken több munkalehetőséget teremtő, a vidéki népesség megtartását szolgáló valamint agrár-környezeti és vidékfejlesztési szolgáltatásokat nyújtó gazdálkodási rendszereket felvállaló

– kis- és közepes méretű családi gazdaságokat valamint azok társulásait kell támogatni és védeni;

– jelentősen gyarapítani kell a közepméretű gazdaságok számát és területét;

– segíteni kell a szétaprózott birtoktestek egyesítését, a tagosítást és a földcserét;

– a Nemzeti Földalap (NFA) decentralizálásával a földrendezést a helyi közösségek kezébe kell adni;

– lehetővé kell tenni, hogy autonóm (önfenntartó, önellátó, félig önellátó) családi gazdaságok is tartósan fennmaradhassanak, illetve elő kell segíteni, hogy igény szerint ilyenek is alakulhassanak;

– a családi gazdálkodás folytonosságát megszakító „Földért életjáradékot” program helyett a generációk közti kapcsolat erősítését, a birtokok családon belüli zökkenőmentes átadását (elajándékozását vagy értékesítését) szolgáló „Korai nyugdíjazás” és „Fiatal gazdák induló támogatása” EU vidékfejlesztési eszközöket kell általánossá tenni.

Így válhat a gazdálkodás folytonossá, a birtokszerkezet stabilá és alkalmassá értékesebb – munkai igényesebb – mezőgazdasági kultúrák művelésére. Ezek növelhetik a falusi foglalkoztatást, fékezhetik az elvándorlást. Ez a birtokszerkezet alkalmas lehet arra, hogy a globális piachoz alkalmazkodjék, és egyúttal sok EU-támogatást szívjon fel.

3. A gazdák önkéntes összefogása: beszerzési, tárolási, feldolgozási, értékesítési társulásaik támogatásával javítani kell a gazdák piacra jutásának, versenyképes piaci alkupozíciójának esélyeit!

Hogy a termelés és a piac találkozzék, az élelmiszergazdaság érdekeltségi láncát helyre kell állítani.

– Ehhez a gazdák önkéntes társulásaiból olyan szövetkezeti hálózatot célszerű kiépíteni, amely – korábbi hazai („Hangya” szövetkezet), illetve nyugati példák alapján – ellátja a közös beszerzés, terméktárolás, -feldolgozás, -értékesítés, -fejlesztés, piackutatás feladatát. Az EU támogatja az egymással társuló gazdák és termelők közösségeik intézményi fejlesztését.

– Az önkéntes alapon szerveződő termelő és értékesítő szövetkezeteket („tész”-eket) és más hasonló csoportokat az eddiginél jóval erőteljesebben kell támogatni, hogy a termelők érdeket szervezettebben védhessék, és hogy a kisebb mozaikokból, családi gazdaságokból építkező gazdaságszerkezet a piaci versenyben is helyt tudjon állni.

– A tárolás, feldolgozás és értékesítés kapacitásait, a feldolgozó és értékesítő infrastruktúrát fokozatosan a gazdaközösségek kezébe kell adni, számukra vissza kell szerezni, erre irányuló törekvésüket állami és közösségi eszközökkel kell támogatni.

4. Az agrár-szerkezetpolitika, a termeléspolitika: a többfunkciós mezőgazdaság, a minőségi termelés, a tájgazdálkodás, a környezet- és élelmiszerbiztonság valamint a vidéki munkahelyteremtés céljait szolgálja!

A magyar mezőgazdaságot súlyos, örökölt szerkezeti aránytalanságok és idejétmúlt iparszerű tömegtermelési alapirányok jellemzik, amelyek jelentősen megnehezítik a mezőgazdaság többféle feladatának és a vele kapcsolatban megfogalmazódó elvárásoknak a teljesítését. Ezen földhasználati, agrárszerkezeti aránytalanságok és termeléspolitikai alapirányultság megváltoztatása nélkül az egyéb fejlesztési eszközök sem eredményezhetik a kitűzött jövőkép és célok elérését.

– Olyan támogatási rendszert kell kidolgozni, amely a szántóföldi művelésre kevésbé alkalmas – mintegy 1–1,5 millió hektárra becsült – szántóterületeken kertészet, gyepre alapozott állattartási, erdőgazdálkodási, illetve természetvédelmi célú (gyep-, erdő-, tó-, z illetve nádgazdálkodási valamint ártéri tájgazdálkodási) irányba változtatja meg a földhasználatot. Erre, vagyis a földhasználati szerkezet mintegy 25–30%-os mértékű változtatására a zonális jellegű, adott térségekhez és adottságkategóriákhoz kötött agrár-környezetgazdálkodási kifizetések a Nemzeti Vidékfejlesztési Tervben (NVT-ben) lehetőséget és forrásokat biztosíthatnak.

– Helyre kell állítani a növénytermesztés és az állattartás mint alapvető ágazatok megbomlott egyensúlyát úgy, hogy a jelenlegi hektáronkénti 0,3 számosállat (150 kg élősúlyú állat) állatsűrűséget 1–1,2 számosállat (500–600 kg élősúlyú állat) sűrűségekre kell emelni. Ez a létszámgyarapodás a minőségi állati termék-előállítás, az ezt biztosító szabadabb, természetszerűbb tartási formák (ökológiai állattartás, gyepre alapozott legeltetési állattartás, extenzív típusú állattartás) valamint az őshonos állatfajták jelentős létszámgyarapodásával kell hogy megvalósuljon. Az intenzív, zárt állattartási rendszerek és az ezekből származó tömegtermékek piaci megítélése és egyúttal európai támogatási esélyei várhatóan fokozatosan romlanak. A minőségi állattartási szerkezetváltás jelzett rendszereinek ösztönzésére, az agrár-környezetgazdálkodás EU által támogatott rendszereire az NVT keretében lehet és kell növekvő forrásokat biztosítanunk.

– A szántóföldi és kertészeti területeken ösztönözni kell az ökológiai valamint az integrált gazdálkodási rendszerekhez való csatlakozást, illetve a tájgazdálkodás különböző formáinak és eltérő intenzitású rendszereinek elterjedését. Ezek támogatási forrásait az NVT agrár-környezetgazdálkodási programja 80%-os mértékű EU társfinanszírozás mellett biztosíthatja.

– A szántóterületeken csökkenteni kell a monokultúras termelés és a szegényes, néhány növényfaj termesztésére alapuló gazdálkodás területeit, valamint a piaci oldalról megalapozatlan, egyoldalú gabonátülsúlyt. A gabonatermesztést az arra legalkalmasabb minőségi termőterületekre és termőhelyekre célszerű orientálni, az ehhez kapcsolódó támogatásokat és fejlesztéseket e területekre célszerű koncentrálni. Ez valamint az állatlétszám növelése és a megtermelt gabona egy részének alternatív (energetikai, üzemanyag, alkohol és egyéb) célú felhasználása csökkentheti a jelenlegi súlyos értékesítési és tárolási gondokat.

– A GMO mentességet az egész Kárpát-medencében meg kell őrizni, ezért a génmódosított fajták termesztésbe vonásának tilalmát fenn kell tartani, azt törvényben kell megerősíteni.

– Támogatni kell a természetszerű erdőgazdálkodás rendszereit. Erre az NVT erdőgazdálkodási jogcímei lehetőséget kínálnak. E támogatásoknak ki kell terjedniük a telepítésre, az első 5 évi művelésre, és a termőre fordulásig tartó jövedelemtámogatásra is.

– A vízhatás alatt álló területeken ösztönözni kell az ártéri tájgazdálkodás valamint a tó- és nádgazdálkodás extenzív rendszereinek terjedését. Forrásait az NVT agrár-környezetgazdálkodási intézkedései biztosíthatják.

5. A piacsabályozás és -védelem: a helyi feldolgozás, értékesítés erősítésére, külön nemzeti szabályrendszerének kialakítására, termelői-fogyasztói közösségek létrehozására valamint a belső piac védelmére és a külső piac bővítésére irányuljon!

A gazdaközösségek és a helyi társadalom kapcsolatainak helyreállítása, megerősítése, valamint a piac védelme és fejlesztése érdekében sürgős teendő:

– a helyi feldolgozás és kereskedelem egyszerűbb, külön szabályrendszerének kidolgozása, nemzeti hatáskörű rendeletbe foglalása és azok erőteljes támogatása;

– a helyben termelt alapanyagból minőségi terméket előállító kis- és közepes méretű feldolgozóüzemek kiemelt támogatása, a gazdaközösségek ilyen üzemek létrehozására való ösztönzése;

– a helyi feldolgozóüzemek termékeinek értékesítésére szakosodott kereskedelmi egységek élelmiszerláncáá fejlesztésének, e termékek védjeggyel való ellátásának valamint a rendszernek a falusi turizmushoz és a helyben történő termékértékesítés hagyományaihoz illesztésének támogatása;

– helyi termelői-fogyasztói közösségek (pl. CSA²) létrehozásának támogatása, melyben a termelők és a helyi fogyasztók közös érdekeltsége és bizalmi viszonya jobban kialakítható;

– az EU-ban immár több, mint 15 éve működő szociális élelmiszerprogramhoz³ való csatlakozás;

– a belső piac védelme érdekében a minőségellenőrzés rendszerének gyorsütemű fejlesztése, intézményeinek bővítése, az ellenőrzések számának növelése és azoknak – a magyar gazdák indokoltnál nagyobb mértékű zaklatása helyett – a külföldről érkező áruk fokozott vizsgálatá-

ra irányítása;

– a külső piac bővítése érdekében a minőségi magyar áruk marketingjének erősítése, hatékonyságának növelése, a régi és újabb hungarikumok előállításának ösztönzése és a külföldi piacokon a megfelelő hírverésükről való gondoskodás.

6. A közgazdasági szabályozás, támogatási és adórendszer valamint a hitelpolitika: a családi gazdaságokat, illetve a – részben vagy egészben – mezőgazdaságból élő háztartásokat, családokat, e családok és helyi közösségek megerősödését szolgáló gazdálkodási formákat támogassa!

Az irányítás és szabályozás a magyar társadalom érdekei valamint az EU agrár- és vidékpolitikai irányelvei mentén tekintse elsőrendű feladatának az egészséges és biztonságos élelmiszerek környezetbarát termelését, a helyi gazdaság diverzitásának és a tájak sokszínűségének megőrzését, a vidéki lakosság és munkahelyek megtartását, és az ezeket biztosító fenntartható, többfunkciós mezőgazdaság, a környezet- és tájgazdálkodás rendszereinek elterjesztését! Ennek megfelelően a hitel-, támogatás- és elvonáspolitikai a többfunkciós mezőgazdaság, a környezet- és tájgazdálkodási rendszerek birtokmérettől függő regresszív (birtokméret-növekedéssel arányosan csökkenő) támogatására, a tőkés nagybirtok-támogatás csökkentésére, a kis- és középbirtok támogatásának növelésére és hitelfeltételeinek javítására irányuljon. Az adóterhek az élők munkáról a környezet-, anyag- és energiafelhasználásra helyeződjenek át!

– A tömegtermelést ösztönző, mennyiséghez kötött direkt és piaci támogatásokat fokozatosan át kell csoportosítani az agrár-környezetgazdálkodás rendszereinek elterjesztését valamint a védett és érzékeny természeti területek gazdálkodási rendszerének átalakítását célzó vidékfejlesztésre, a kedvező környezeti és társadalmi összehatású gazdálkodási rendszerek elterjesztésére és a vidék

² CSA: Community Supported Agriculture (a helyi közösség által támogatott mezőgazdaság); Amerikában, Japánban és Nyugat-Európában egyre jobban terjedő, a fogyasztó számára a gazdálkodásba betekintést és részvételi lehetőséget, a gazda számára pedig biztos piacot, finanszírozást és jövedelmet biztosító, egyúttal a lánckereskedelem termelői árleszorító és fogyasztói árfehlajó hatásait mérséklő közös helyi érdekeltségi rendszer. Működő magyar példája: a Gödöllőn, a SZIE-KTI Babatvölgyi Ökológiai Modellközpontjában található Nyitott Kert Alapítvány Ökológiai Modellkertészete.

³ Az Unióban felhalmozott mezőgazdasági termékek, élelmiszerkészletek egy részének szociális célokra való felhasználása több szempontból is fontos és mindenkinek hasznos, hosszú ideje működő rendszer. Segítségével csökkenthetők a feleslegek, intervenciós raktárkészletek, munkát jelent a tagállam élelmiszer-feldolgozó iparának, és nem utolsósorban jelentős mennyiségű élelemhez jutnak az arra rászorulóknak. Magyarországnak reális esélye lenne arra, hogy e program révén a piacon időlegesen vagy tartósan értékesíthetetlen többleteit, intervenciós készleteit évente mintegy 100–150 ezer t gabonaegyenértékkel csökkentse úgy, hogy ezzel egyúttal évente mintegy 3–4 milliárd Ft értékű élelmiszert oszt szét a rászorulóknak között. Ráadásul a program teljes költségét – beleértve az alapanyagok feldolgozásának, a termékek szállításának és szétosztásának költségeit is – az EU e célra rendelkezésre álló költségvetési keretei biztosítják. A program kedvező piacsabályozó, felesleglevezető valamint szociális hatásain túl egyúttal többletmunkahelyeket is teremt, foglalkoztatást biztosít az abban érintett területeken. Sajnálatos, hogy Magyarország – szemben a többi újonnan csatlakozott országgal – 2005 májusában jelezte az EU Bizottságnak, hogy ezzel a lehetőséggel nem kíván élni.

társadalmának megerősítésére. Az ehhez szükséges közösségi (EU) források megszerzése és maximalizálása érdekében módosítani kell a koppenhágai tárgyalási stratégiát, és a következő EU tervciklusban a hangsúlyt az agrár-környezetgazdálkodási, környezet- és tájgazdálkodási rendszereket, természetbarát gazdálkodási formákat magába foglaló vidékfejlesztési támogatások megszerzésére kell helyezni.

– A forrásokhoz való hozzáférést a gazdaságok szélesebb köre számára elérhetővé kell tenni. Ennek érdekében az „életképességi határokat”, azok tartalmát és mértékét felül kell vizsgálni, a tényleges magyar viszonyokra jellemző mértékre – 1–2 EUME-re – le kell szállítani, az ezek számításához szükséges gazdasági adatokat szolgáltatató tesztüzemi hálózatot pedig a gazdasági egységek jelenlegi felső 15%-áról a teljes gazdaságspektrumra ki kell terjeszteni, a magyar gazdasági szerkezetet valóban reprezentálónak kell tenni.

– A közpénzekből nyújtott támogatások súlypontja a vidékfejlesztésre, ezen belül is elsősorban a környezet- és tájgazdálkodási rendszerekhez, termőhelyi adottságokhoz és a kis- és középbirtok-kategóriákhoz kötődő, 5 éves állami szerződésen alapuló, föld alapú folyó kifizetésekre kell hogy áthelyeződjön. Ezek nem a termelés volumenéhez és nem adott ágazatokhoz kötődnek, a támogatás tehát nem attól függ, hogy „mit” és „mennyit”, hanem hogy „hogyan” termel a gazda. Azt is maga dönti el, hogy a kiválasztott rendszeren belül mit termel, mely ágazatokban folytatja a tevékenységét. Azt kell csupán vállalnia, hogy betartja az adott gazdálkodási rendszer előírásait. Ennek fejében kapja közpénzekből a rendszeres állami kifizetést, melynek 80%-át az EU finanszírozza, 20%-ot kell nemzeti forrásból biztosítanunk, és gazdaönrészre nincs szükség e támogatások igénybevételéhez. Ilyen támogatott gazdálkodási rendszerek pl. az alábbiak: ökológiai gazdálkodás, a tájgazdálkodás különböző formái, valamint az integrált növénytermesztés a szántóterületeken és a kertészeti ágazatokban, a zöldség- gyümölcskultúrákban és ültetvényeken, legeltetési állattartás a gyepterületeken, őshonos állatfajták tartása, ökológiai állattartás, legeltetési gyeptáborozás és állattartás, vagy pl. a hagyományos tó- és nádgazdálkodás a vizes területeken.

– Az Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési Alapról szóló EU tanácsi rendelet alapján 2005 őszén – 2006 tavaszán ki kell dolgoznunk saját „Nemzeti Vidékfejlesztési

Terv II.” dokumentumunkat. Ennek végső határidejét az EU azokban a tagállamokban, ahol 2006-ban parlamenti választások lesznek, 2006 őszére halasztotta, hogy az új kormányoknak lehetőségük legyen e 2007–2013-ra vonatkozó tervdokumentumok esetleges módosítására, és az EU Bizottsággal történő véglegesítésére. A leírt jövőképek megfelelő elveket, célokat és megvalósításuk eszközeit ebben a tervdokumentumban már feltétlenül rögzítenünk kell, hogy azok forrásfedezete rendelkezésre álljon. A 75–80%-os mértékű EU társfinanszírozás és a viszonylag kis nemzeti forrásigény már önmagában is az eddigieknél nagyobb figyelmet kell hogy irányítson ezekre a programokra, különösen egy olyan forráshiányos agrárium, vidék és gazdaság, továbbá olyan súlyos helyzetben lévő államháztartás esetén, mint a magyar.

– A támogatások mértékének megállapításánál sávok degresszivitást kell érvényesíteni! Ez azt jelenti, hogy a birtokméret növekedésével az egységnyi területre jutó támogatás mértéke csökken, és bizonyos mérethatár fölötti területekre a közpénzekből nyújtott kifizetések megszűnnek. A sávok úgy kerülnek kialakításra, hogy a kis- és középbirtok kategóriákat a támogatáscsökkentés nem érinti, az e fölötti területeken a területegységre jutó támogatás – a helyi foglalkoztatási teljesítménytől is függően – fokozatosan csökken, adott határérték fölötti területek pedig támogatásban nem részesülhetnek. Ez a rendszer fékezi a tőkés nagybirtok és a földspeculáció erősödését, és egyúttal forrásokat teremt ahhoz, hogy a kis- és középbirtok-kategóriákból lényegesen több gazda vehessen részt az EU által 80%-ban társfinanszírozott gazdálkodási rendszerekben.

– Az elvonások rendszere, az adópolitika a közterheket az élmunkáról fokozatosan a környezethasználatra valamint az anyag- és energiafelhasználásra kell hogy áthelyezze. Ezzel növelhető azoknak a minőségi gazdálkodási formáknak a versenyképessége, amelyek kevesebb külső anyagot, energiát használnak fel, környezeti szempontból kedvezőbbek a hatásaik, és amelyek fajlagosan több embernek biztosítanak munkát, megélhetést a vidéki térségekben. Leértékelődnek ugyanakkor azok a rendszerek, amelyek, a társadalmi hasznosság figyelmen kívül hagyásával, kizárólag egyszempontú tőkeérdekeket szolgálnak.

– A gazdák likviditásának javítása és ezzel a fejlődés beindítása érdekében egyszeri, átfogó hitelkonszolidációs programot valamint hosszú futamidejű, kedvező állami

kamattámogatású gazdahitelprogramot kell indítani. A magyar gazdák egyszeri feltőkésítése alapvető feltétele a további indokolt korszerűsítéseknek. Az elmúlt években felvett kényszerű folyó finanszírozási, illetve agrárberuházási hitelek, azok hitelszolgálati terhei mellett egyetlen gazdasági méretkategória sem alkalmas ma újabb, időszzerű fejlesztések felvállalására, de az egyszerű túlélésre sem. Ez különösen igaz a kis- és közepes méretű családi gazdaságok és bizonyos térségekben jellemző – sok embernek munkát adó, nem pusztán tőkespekulációs célú – agrárvállalkozások esetén. E konszolidációs és hitelprogram nélkül tovább romlik versenyhelyzetük, elmarad a feldolgozottság szintjének emelése, nincs raktározási kapacitás a gazdák kezében, ami egyoldalúan kiszolgáltatja őket az integrátoroknak, a kereskedelemnek és általában a spekulációs tőkés csoportoknak.

– A szabályozás közgazdasági eszközei – a családi gazdálkodást, a kis- és középbirtokot, a helyi foglalkoztatást növelő agrárvállalkozásokat valamint a környezet- és tájgazdálkodás minőségi agrárrendszereit előnyben részesítő, sávosan degresszív elvonás és támogatáspolitikai – közvetve, jogi eszközei – pl. az üzemszabályozás, a földtörvény elővásárlási és előhaszonbérleti sorrendjeinek megváltoztatása stb. – pedig közvetlenül erősítik az egészséges birtokszerkezet kialakulását, és az agrárszerkezet és -termelés minőségi átalakulását. Mindez lehetővé teszi a ma még mintegy 200 000 élethivatásszerűen, s további 500 000 részben mezőgazdaságból élő család, s ezzel a vidék gazdaságának és társadalmának megerősítését.

7. Az intézményrendszer: a gazdák kiszolgálását, helyzetbehozását, az információhoz és a forrásokhoz való hozzájutást szolgálja!

E nagyleptékű stratégiaváltáshoz, a vidékfejlesztési intézkedések lebonyolításához, az európai források maximális lehívásához gyorsított ütemben ki kell alakítani a megfelelő intézményrendszert.

– Ennek érdekében a gazdákat mindenben kiszolgáló szellemi és fizikai infrastruktúrát, tanácsadó, bemutató, képző, szolgáltató hálózatokat kell kiépíteni, és meg kell erősíteni a falugazdász- és falugondnok-hálózatot. Akár csak Nyugat-Európában, a polgárosult parasztságnak igen fontos segítője lehet az ingyenes szaktanácsadási hálózat. Ennek teljes körű szaktanácsadásra kell berendezkednie a termelési módszerektől a pályázatírásban való segédkezésig, és ezt nemzeti hatáskörben kell megoldanunk.

– A vidékfejlesztés szétzilált intézményi rendszerét és elkülönült nemzeti terveit és programjait az EU agrár-vidékfejlesztési rendeletének és gyakorlatának megfelelően össze kell kapcsolni. Ennek tartós megalapozására átfogó vidékfejlesztési törvényt kell alkotni, és a kormányzati struktúrát és a végrehajtó intézményrendszert ennek megfelelően kell átalakítani.

8. A vidék és a termelés biztonsága érdekében vagyonszabványos intézkedéseket és kárenyhítési, kockázatcsökkentési rendszert kell kidolgozni és bevezetni!

A mezőgazdaság, mint alapvetően a természetben, a határban zajló gazdasági tevékenység, annak eredménye és a hozzá kapcsolódó vagyoni értékek számos természeti és emberi hatásnak, kockázatnak vannak kitéve, ezért a termelés ilyen szempontú biztonságát a lehető legnagyobb mértékben meg kell teremteni. Napjainkra olyan méreteket öltött az agrárágazatot érintő – feltehetően a globális klímaváltozással is összefüggő – elemi károk (aszály, belvíz, árvíz, zivatarok okozta károk) valamint a gazdaságok terményei (mezei leltára) és vagyontárgyai kárára elkövetett vagyon elleni bűncselekmények mértéke, hogy a helyzet csaknem tarthatatlanná vált, és megoldást követel. Mindezek demoralizáló hatása jelentős mértékben csökkenti a falu, a vidék és a mezőgazdálkodás vonzerejét. A termelés biztonságának helyreállítása érdekében sürgős intézkedéseket kell hozni.

– Meg kell vizsgálni az „agrárőrőség”, az önkormányzatokhoz vagy gazdaszervezetekhez telepített mezőőri rendszer visszaállításának lehetőségeit.

– Az agrártámogatások között az agrárgazdasági vagyonbiztonság jogcímét célszerű megjeleníteni e rendszer megszervezésének és működtetésének támogatására.

– Meg kell fontolni a Btk. megfelelő szakaszainak kiterjesztését és szigorítását a mezőgazdaság kárára elkövetett bűncselekmények szankcionálásában.

– Az elemi károk enyhítésére a gazdák és az állam egyenlő mértékű kockázatvállalásán alapuló rendszert kell kidolgozni, és bevezetésének költségvetési fedezetét meg kell teremteni.

– Legalább 5 évvel meg kell hosszabbítani az elmúlt évek elemi kárainak enyhítésére felvett kedvezményes hitelek visszafizetésének futamidejét úgy, hogy az a kamattámogatást és az állami kezességvállalást változatlanul biztosítsa.

9. A tájékoztatás, képzés támogatása, intézményrend-

szerének kialakítása nem az ezeket felvállaló „baráti szervezetek és vállalkozások” állami forrásokhoz juttatását, de nem is sikerpropaganda-célokat, hanem a gazdák segítségét, tájékozottságuk, képzettségük és ezzel versenyképességük növelését szolgálja!

E nagyléptékű stratégiaváltás csak úgy képzelhető el, ha a mindenkori agrár- és vidékfejlesztési valamint környezet- és természetvédelmi kormányzat ehhez a gazdatársadalomnak minden segítséget megad. Ennek érdekében a kormányzatnak azonnal hozzá kell fognia a gazdák tájékoztatását, felkészítését, képzését jelentő feladatához, haladéktalanul fel kell vennie a kapcsolatot azokkal a gazda-érdekképviselői, szakmai szervezetekkel és tudományos, oktatási műhelyekkel, valamint a média azon részével, amely segítheti e feladata végrehajtásában, meg kell teremtenie ennek hazai költségvetési, pénzügyi fedezetét. Lehetővé kell tenni e szervezetek számára a Nemzeti Vidékfejlesztési Terv „Technikai segítségnyújtás” keretéhez való tényleges és nyilvános hozzáférést, amely a gazdák tájékoztatásának, képzésének forrásfedezetét biztosíthatja.

10. A partnerség: a tényleges gazdaérdekképviselők, civil szakmai szervezetek és az állami szervek érdemi együttműködését kell hogy jelentse a tervezésben és a megvalósításban.

Az államnak megfelelő infrastruktúrával és költségvetési forrásokkal kell támogatnia azokat a szakmai érdekképviselőket és környezet-, illetve fogyasztóvédelmi társadalmi csoportosulásokat, mozgalmakat, amelyek ténylegesen a gazdák – és nem a tőkés agrárvállalkozások – tömörülései, szakmai érdekképviselői, és/vagy amelyek a környezet és természet védelmét valamint a vidék gazdaságának és társadalmának megerősítését szolgáló gazdálkodási rendszerek elterjesztése és az egészséges hazai élelmiszerek fogyasztása mellett szállnak síkra. A tényleges együttműködés és civil kontroll érdemi érvényesülése érdekében felül kell vizsgálni és át kell alakítani a társadalmi érdekegyeztetés és monitoring jelenlegi – a végrehajtó hatalmi ág, az irányító hatóság túlsúlyára és ezzel monopolhelyzetére épülő – rendszerét, amely formálissá és egyúttal lehetetlenné teszi a tényleges társadalmi ellenőrzést, a döntések befolyásolását.

11. Szövetségek a megvalósításban

Ahhoz, hogy a vidék megerősítését szolgáló néppárti

politika eredményes lehessen, segíteni kell a gazdáknak néhány dolog megértésében. Mindenekelőtt tudniuk kell, hogy

- az EU-ban elsősorban nem a nagybirtoknak, hanem a kis- és középméretű családi gazdaságoknak valamint a környezetbarát, minőségi élelmiszertermelésnek van jövője, tehát ragaszkodjanak a földjük tulajdonához, hiszen a termőföld több, mint termelő eszköz, és vége van egy közösségnek, ha földjét elveszíti;

- a föld ára várhatóan jelentősen emelkedni fog, és a vidékfejlesztési, agrár-környezetgazdálkodási föld alapú támogatások is ehhez, és nem a megtermelt mennyiségekhez (kvótákhoz) fognak egyre inkább kötődni;

- legyenek nyitottak az önkéntes társulásokra, mert így jobb eséllyel tudnak megmaradni a piaci versenyben;

- tájékozódjanak, tanuljanak, keressék a partnereket;

- keressék, ismerjék meg azokat a minden agrárágazatra nyitott, támogatott gazdálkodási rendszereket, amelyekhez már eddig is lehetett pályázni a Nemzeti Agrár-környezetvédelmi Programban (NAKP-ban), továbbra is pályázhatók lesznek a Nemzeti Vidékfejlesztési Terv agrár-környezetgazdálkodási intézkedései között, és fontoldják meg e gazdálkodási rendszerekhez való csatlakozást.

A történelmi egyházaktól, a környezet- és természetvédelő valamint agrárszakmai civil szervezetektől, pártoktól és érdekképviselőktől, a nem kormányzati szféra szerveződéseitől azt kell kérnünk, hogy

- segítsék annak tudatosítását a magyar társadalomban: a mezőgazdaság a termelés mellett rendkívül fontos környezeti és foglalkoztatási, szociális szolgáltatásokat is nyújt az egész társadalom számára, és ezért méltó a közpénzekből nyújtott kifizetésekre;

- segítsenek meggyőzni a magyar társadalmat arról, hogy fogyasszon magyar élelmiszereket, magyar mezőgazdasági termékeket és árukat;

- segítsék a természetvédelem céljainak és az általa felkínált lehetőségeknek a megértését az agrárium szereplőinek körében;

- működési helyükön segítsenek az agrár-környezetgazdálkodásra és vidékfejlesztésre vonatkozó információkat eljuttatni a gazdatársadalomhoz;

- keressék az agrár-környezetgazdálkodási szakmai és tudományos műhelyek, szakemberek, FVM hivatalok, falugazdászok, helyi önkormányzatok és más civilek partnerségét, és mozgósítsák a társadalmat e nagyléptékű

stratégiaváltás sikeres végrehajtására.

A tudomány és felsőoktatás műhelyeiben tevékenykedő szakértelmiségtől, agrárszakmai, szakmapolitikai kutató és oktató műhelyektől joggal elvárható, hogy

- saját eddigi oktatási, kutatási, fejlesztési tevékenységük kritikai újraértékelése alapján hajtsanak végre valódi, tartalmi stratégiaaváltást az agrártudomány, -kutatás és -felsőoktatás terén;

- dolgozzanak ki a többfunkciós mezőgazdaság, a környezet- és tájgazdálkodás szempontjainak megfelelő, saját tradícióinkból táplálkozó és tájaink eltérő adottságaihoz illeszkedő gazdálkodási rendszereket, és ezekre oktaszák mai hallgatóikat, a jövő agrárértelmiségét;

- tájékoztassák és győzzék meg a szakmai, szakmapolitikai és politikai döntéshozó és végrehajtó elitet e stratégiaaváltás szükségességéről, társadalmi hasznáról és elkerülhetetlenségéről;

- a gazdák felkészítésével segítsék e nagyléptékű stratégiaaváltás, minőségi rendszerváltás sikeres végrehajtását.

Végezetül, de egyáltalán nem utolsósorban mindezek közhírré tételét várjuk attól a médiától, amely

- felelősséget érez a vidék és a vidéki emberek sorsa, a

természet és a táj megőrzése iránt;

- megérti, hogy „város és vidék közös sorson osztozik”⁴, ezért

- segíteni akar a vidék minőségi fejlesztésében és egy új társadalmi szerződés létrehozásában.

A bemutatott jövőkép megfontolása és a vázolt feladatok végrehajtásának haladéktalan megkezdése valamint ehhez a szövetségesek megnyerése segíthet abban, hogy a természeti környezetet valamint a vidék társadalmát érintő folyamatok ne vegyenek katasztrófális irányt. Ha a vidék és az agrártársadalom érdekében nem történnek gyors lépések, akkor több százezer család kerülhet végveszélybe, és a multinacionális tőkeérdekek alapján berendezkedő monokultúrás, iparszerű, tömegtermelő tőkés nagybirtok uralkodóvá válása esélyt sem ad a nemzetbiztonsági jelentőségű élelmiszer- és élelmezésbiztonságunk megteremtésére, függőségünk, kiszolgáltatottságunk csökkentésére, a környezet, a természet értékeinek megóvására és a vidék társadalmának megerősítésére. Ennek történelmi felelősségét nincs mód másra áthárítani, és káros következményeit az egész társadalom fogja hosszú időszakon keresztül viselni!

A hitelpiac és a hitelkockázat alakulása a romániai bankszektorban

BENYOVSZKI ANNAMÁRIA

A banki tevékenységben a befektetési műveletek közül a hitelezési műveletek a legfontosabbak mind a tevékenység mérete, mind a profithoz való hozzájárulás szempontjából.

Egyetlen olyan kockázat sincs, amelyik annyira a bankhoz kötődne, mint a hitelezés kockázata. A bank átvállalja a piac és a piaci befektetők helyett a hitelfelvevőkről a piacon rendelkezésre nem álló információk összegyűjtését, azok elemzését, a hitelkockázat felmérését és kezelését. A bank hitelkockázata az információhiány csökkentéséről és az információk helyes értékeléséről szól. A bank feladata, hogy a hitelügyletek teljes kockázatát felmérje és a lehető legteljesebb mértékben felfedje. Nem a kockázat vállalása veszélyes, hanem az, ha figyelmen kívül hagyják a meglétét.

A hitelkockázat a legnyomatékosabb kockázat, ami az utób-

bi két évben a román bankrendszert érintette a hitelezési tevékenység növekedése⁵ következtében. Elemzésem célja a romániai hitelkockázat alakulásának vizsgálata a 2000–2004 közötti időszakban.

Tanulmányom első felében a romániai hitelpiacot elemeztem, megvizsgálva a hitelállomány denominációs, tulajdoni forma, ágazat valamint futamidő szerinti megoszlását. A dolgozat második felében a hitelkockázat alakulását tanulmányoztam a következő mérőszámok segítségével: kétes és hátrálékos hitelek részaránya a hitelfortfóliából, hitelkockázati ráta valamint céltartalék/összes hitel aránya.

A romániai hitelpiac elemzése

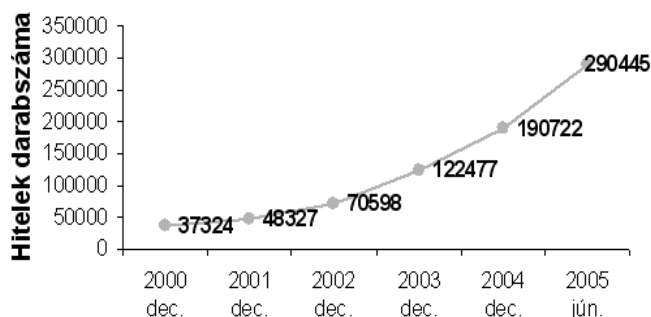
Az utóbbi években a romániai hitelpiac számottevő átalakuláson ment keresztül, a bankrendszer legdinamikusabban fejlődő részévé válva. A 2000 és 2004 közötti időszakban a hi-

⁴ Vidéki Térségek Európai Kartája (1996)

⁵ 2004 végén a bankrendszer aktíváinak 46%-át a hitelállomány alkotta

telállomány 4,97-szeresére nőtt, 978 000 milliárd lejről 4 863 249 milliárd lejre (folyó áron).

A folyósított hitelek száma a vizsgált időszakban robbanásszerűen megugrott: 37 324-ről (2000 december) 290 445-re (2005 június) – lásd 1. ábra.

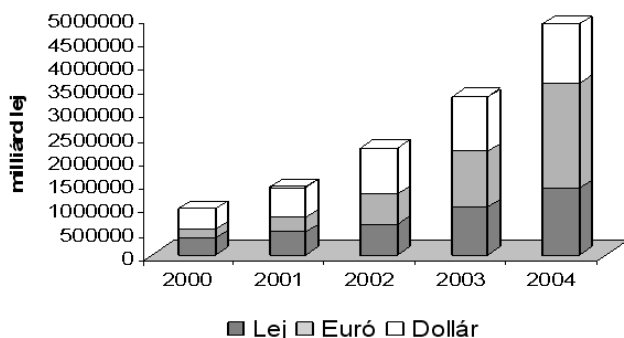

Forrás: RNB, Éves jelentés 2000–2004, Havi jelentés 2005 június

1. ábra: A hitelek számának alakulása 2000–2005 között

A következőkben arra a kérdésre keresem a választ, hogy a hitelállomány mekkora és milyen mértékben nőtt, illetve hogy a hitelállományon belül mi az, ami a leginkább fejlődött.

A hitelállomány denominációs összetételét vizsgálva (2. ábra) megállapíthatjuk, hogy az utóbbi időben Romániában is egyre inkább teret nyert a deviza alapú hitelezés. 2000-ben a deviza alapú hitelállomány 62,67% volt (ebből 17,46% euró, 44,52% dollár és 0,69% más valuta), 2004-ben viszont 70,96%-ra nőtt a devizahitelek aránya (ebből 45,24% euró, 25,50% dollár és 0,22% más valuta). Megfigyelhető, hogy a lej- és dolláralapú hitelek helyét egyre inkább átveszik az euróalapú hitelek.

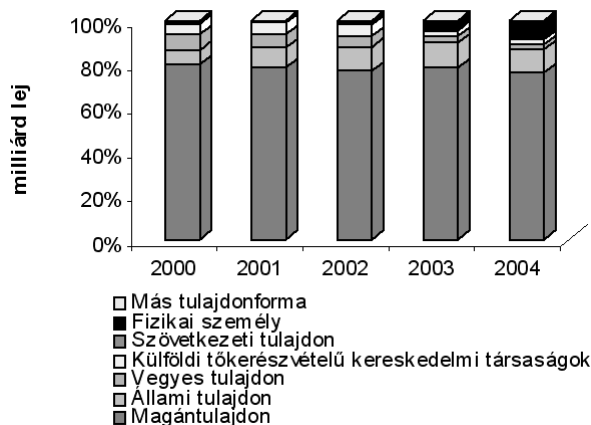
Forrás: RNB, Éves jelentés 2000–2004

2. ábra: A hitelállomány denominációs összetétele 2000–2004 között

A hitelállomány túlnyomó részét (79,74%-át 2000-ben, 75,12%-át 2004-ben) a magántőkéjű vállalatoknak folyósított hitelek alkották.

A 2000–2004 közötti időszakban a fizikai személyek hitelezése egyre inkább teret nyert (lásd 3. ábra). 2000-ben a la-

kossági hitelek a hitelállomány 0,46%-át, míg 2004-ben már a 8,36%-át alkották. A lakossági hitelállomány 2/3-át a fogyasztási hitelek, 28,4%-át pedig az ingatlan és jelzáloghitelek alkotják.⁵

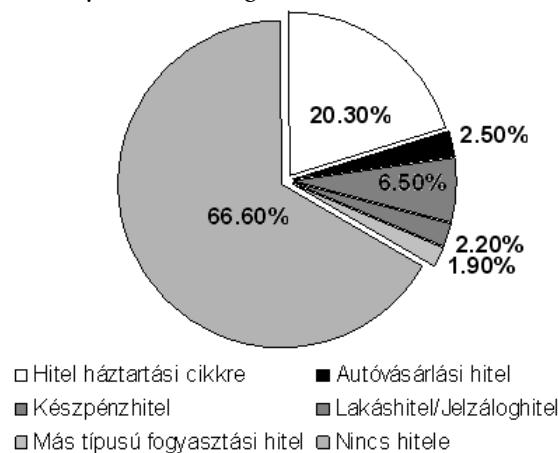

Forrás: RNB, Éves jelentés 2000–2004

3. ábra: A hitelek tulajdonforma szerinti megoszlása 2000–2004 között

A vegyes tulajdonú és a külföldi tőkerészvételű vállalatok hitelezése az elemzett időszakban háttérbe szorult.

A Daedalus Consulting kutatása szerint 2004-ben a megkérdezett háztartások (935) 20,3%-a vett fel hitelt háztartási cikkekre, 6,5%-a készpénzhitelt, 2,5%-a autós vásárlási hitelt, 2,2%-a lakáshitelt/jelzáloghitelt, 1,9%-a pedig más típusú fogyasztási hitelt⁶, amint azt az alábbi ábra is mutatja. A megkérdezett háztartások legnagyobb része, 66,6%-a még nem vett fel hitelt 2004-ben, viszont a jövedelmek növekedésével ez az arány csökkenni fog a következő időszakban.

Forrás: RNB, Éves jelentés 2000–2004

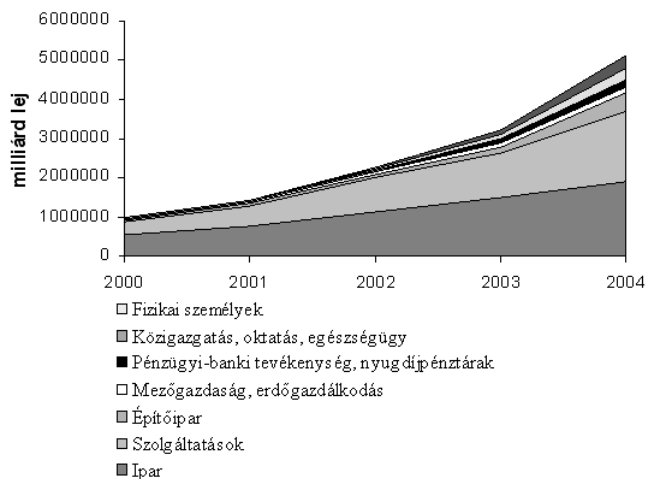
3. ábra: A hitelek tulajdonforma szerinti megoszlása 2000–2004 között

A hitelek ágazati megoszlását (lásd 5. ábra) vizsgálva megállapíthatjuk, hogy az ipari ágazatnak nyújtott hitelek hitelportfólióbeli részaránya 55,34%-ról (2000) 35,45%-ra

⁵ RNB, Éves jelentés 2004, 89. oldal

⁶ Capital újság, 2005. február 24., 8. szám, 13. oldal

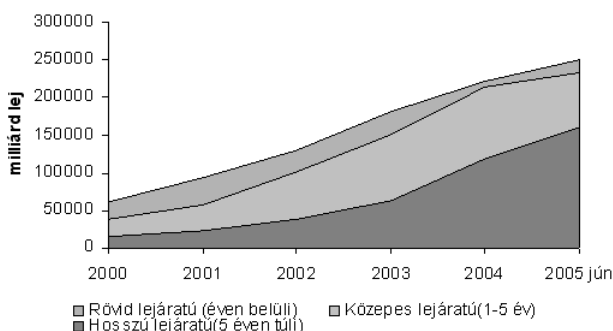
(2005 június) csökkent. A szolgáltatási és az építőipari ágazatnak folyósított hitelek aránya nem változott számottevően az elemzett időszakban. Növekedett a pénzügyi-banki ágazatban tevékenykedő szereplőknek (0,8%-ról 5,9%-ra), a közigazgatásnak, oktatásnak és egészségügynek nyújtott hitelek részaránya (0,3%-ról 5,1%-ra). A legnagyobb növekedés a lakossági hitelágban volt tapasztalható.

Forrás: RNB, Éves jelentés 2000–2004

5. ábra: A hitelek ágazati megoszlása a 2000–2004 közötti időszakban

A hitelállomány futamidő szerinti megoszlását vizsgálva (lásd 6. ábra) megállapíthatjuk, hogy az elemzett időszakban a rövid lejáratú hitelek a hitelállomány 53,38%-áról 38,89%-ára csökkentek, a közepes lejáratú hitelek aránya pedig 33,06%-ról 36,08%-ra nőtt. A hosszú lejáratú hitelek növekedtek a legdinamikusabban, a hitelportfólió 13,56%-áról 25,03%-ára.

Forrás: RNB, Éves jelentés 2000–2004, Havi jelentés 2005 június

6. ábra: A hitelek futamidő szerinti megoszlása 2000–2005 június között

A hitelezésen belül eltolódás tapasztalható a főleg devizában denominált hosszú futamidő irányába.

A lakossági bankszolgáltatások terén mutatkozó legmarkánsabb tendencia, hogy a viszonylag kedvező makrogazdasági környezet fennmaradása esetén a háztartások likviditási korlátjának oldódásával párhuzamosan jelentős hitelállomány-bővülés, azon belül is elsősorban az ingatlanhitelek dinamikus növekedése várható. A jelenlegi rendkívüli mértékű növekedési ütem hosszabb távon való esetleges fennmaradása azonban a kockázatok szignifikáns növekedésével járhat, többek közt a hazai lakosság kisebb adósságviselő képessége miatt.

A vállalati piac telítettsége nyomán kialakult éles verseny, csökkenő jövedelmezőség miatt a bankok egyre nagyobb érdeklődéssel fordulnak a lakossági piac felé. A verseny erősödésével a reálkamatok mérséklődése várható, ami újabb lökést adhat a fogyasztási és egyéb hitelkeresletnek.

Jelentősebb növekedés várható a korábban kockázatosága miatt elhanyagolt kis- és középvállalkozások hitelezése terén. A kis- és középvállalkozások esetében a cég túlélése és fejlődése a korlátozott számú megrendelő igényeinek gyors és rugalmas kielégítésétől függ. Ehhez azonban arra is szükség van, hogy a vállalkozás váratlan események felmerülésekor gyorsan és mérsékelt költséggel forráshoz tudjon jutni. A kis- és középvállalkozások számára hagyományosan a legfontosabb külső finanszírozást a bankhitelek jelentik, mivel a tőkepiaci forrásbevonás túlságosan drága, illetve elérhetetlen számukra.

A hitelkockázat alakulása Romániában 2000–2005 júniusa között

A követelésminősítés a hitel élettartama során rendszeresen bekövetkező esemény. Valamennyi hitelt egy meghatározott osztályba sorolják. A különböző osztályok különböző szintű veszteség-intervallumoknak felelnek meg, és ennek megfelelően képezik az egyes hitelek értékvesztését. Az előírt minősítési kategóriák alapján beszélhetünk problémamentes, külön figyelendő, átlag alatti, kétes és rossznak minősített követelésekről.

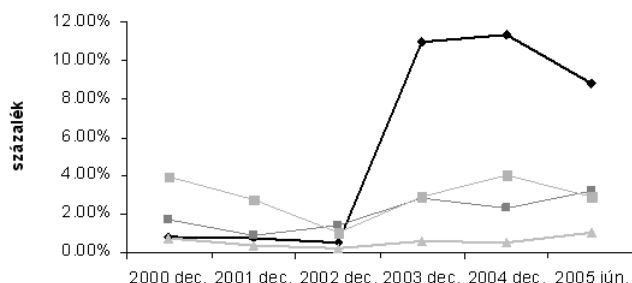
A különböző kategóriákba sorolt hiteleknek az összes állományhoz viszonyított aránya már jól jelzi a bank által vállalt hitelkockázatot:

- a problémamentes hitelek magas (átlagosan 95–100%-os aránya) jelentősebb kockázat nélküli portfóliót sugall;
- a külön figyelendő tételek aránya a „normál” hitelekhez képest nagyobb kockázatot jelez;
- az átlag alatti hitelek növekvő aránya a portfólió várható rosszabulására utal;
- a kétes és rossz követelések esetlegesen magas aránya jelzi a banki hitelportfólió magas kockázatát.

Romániában 2000-ben a hitelállomány 92,76%-a volt

problémamentes, ez az arány 2005 júniusára 84,06%-ra csökkent. A külön figyelemre méltó hitelek a hitelállomány 0,85%-áról 8,81%-ára növekedtek az elemzett időszakban.

A nem teljesítő hitelek állományának a teljes hitelállományhoz viszonyított arányának növekedése kockázatosabb hitelportfólióra utal.

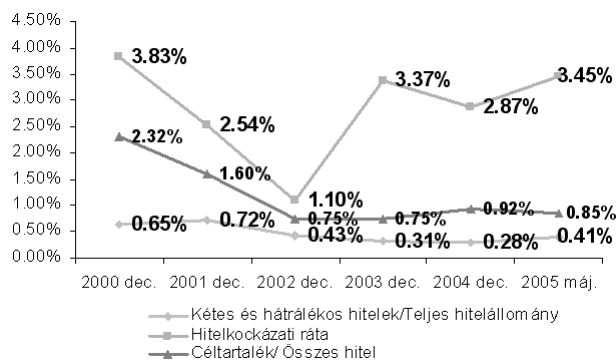
Forrás: RNB, Éves jelentés 2000-2004, Havi jelentés 2005 június

7. ábra: A problémás hitelek hitelállományhoz viszonyított arányának alakulása

A hitelkockázati mérőszámok (lásd 8. ábra) az elemzett időszakban a következőképpen alakultak:

- a kétes hitelek hitelállományhoz viszonyított aránya 0,65%-ról 0,41%-ra csökkent;
- a hitelkockázati ráta (Kétes és rossz követelések/Összes követelés) 3,83%-ról 3,45%-ra csökkent;
- a céltartalék/összes hitel aránya 2,32%-ról 0,85%-ra csökkent.

A mutatószámok értékének a csökkenése a bankrendszer paramétereinek javulását jelzi, valamint a bankok érdeklődésének a növekedését egy minőségi hitelportfólió eléréséhez.

Forrás: RNB, Éves jelentés 2000–2004, Havi jelentés 2005 június

8. ábra: Hitelkockázati mérőszámok

2004 végén a hitelkockázat legfontosabb mérőszámai a legkisebb értéket érték el a RNB 2002/7-es szabályzatának bevezetése óta⁷, aminek a következtében szigorúbb kritériumokat vezettek be az adósok minősítésére.

A RNB szerint a hitelkockázat-kezelésben elkövetett hibák a következők voltak:

- a bankok belső normáinak kevésbé óvatos előírásai a hitelnyújtásra, a garanciákra vonatkozóan;
- a hitelek nem megfelelő osztályozása;
- a bankkal speciális kapcsolatban levő személyek kedvező feltételek melletti hitelezése;
- a garanciák nem időbeli vagy nem teljes biztosítása stb.

A bankszektort a hitelezési kockázatok dinamikus felépülése jellemzi, és várható, hogy ez a trend rövid- és közép távon folytatódni fog. Mind a vállalati, mind a háztartási szektorral szembeni kockázatvállalás növekszik.

Az egyre erősödő verseny mellett a bankok számára egyre nehezebbé válhat a „retail” ügyfelek hitelei hosszabb távú kockázatának pontos kezelése.

A másik nagyon fontos kockázati tényező, hogy mind a háztartások, mind a vállalatok esetén már meghatározó részesedéssel bír a devizahitelezés. A devizahitelek növekedését a kamatkülönbség nagysága, a lejhitelknél alacsonyabb törlesztendő részlet és a devizakínálat megerősödése okozza.

Az ügyfelekért folytatott erősödő verseny miatt a bankok egyre kevésbé lesznek képesek a fiatal, rövid múlttal rendelkező ügyfeleknél, főleg a kisvállalatoknál, a kockázatokat megfelelően érvényesíteni az árazásban.

Irodalomjegyzék:

- *** *Általános bankszakmai ismeretek*. Nemzetközi Bankárképző Központ, 2002.
- *** RNB, Éves jelentés, 2000–2004.
- *** RNB, Havi jelentés, 2005 június
- Brendea C. Zamfirescu M. – Dăeanu V. – Ghiță M.: *Riscul și performanța creditului bancar în România*, CNI „CORESI”, București, 2001.
- Dănilă N. – Berea A. O.: *Management bancar: fundamente și orientări*, Editura Economică, București, 2000.
- Sauders A.: *Financial Institutions Management: as Modern Perspective*, McGraw-Hill, 2002.
- Trenca I.: *Performanțe și riscuri bancare*, Facultatea de Științe Economice și Gestiunea Afacerilor, Cluj-Napoca, egyetemi jegyzet, 2003–2004.

⁷ A RNB 2002/7-es szabályzata által módosított

Gazdasági jogok az Európai Unióban

BALOGH ANDRÁS

Felszínesen ítélve, indokoltnak látszik a kérdés: lehet-e egyáltalán európai jogról beszélni, amikor közismert, hogy az Unió két alapító állama az Európai Alkotmány ratifikálása ellen szavazott? Meggyőződésem, hogy a válasz egyértelmű igen, tekintettel arra, hogy 2004. október 24-én az Európai Unió huszonöt tagállamának képviselője aláírta Brüsszelben az Európai Alkotmány létrehozásáról szóló Szerződést.¹

A Szerződésnek voltak előzményei is, ugyanis negyvenhét évvel korábban Rómában írták alá a hat államot tömörítő Európai Gazdasági Közösség Szerződését. A történelmi léptékek mérve rövid idő alatt sok minden változott a közös ideálok, a demokrácia és a szabadság szellemében, és ugyancsak Rómában kezdődött 2003-ban az uniós alkotmányt véglegesítő kormányközi konferencia is. Nem hagyható azonban figyelmen kívül, hogy a szerződés történelmi előrelépést jelent ugyan, de korántsem tekinthető az utolsó lépésnek, hanem egy folyamat részének, melynek során az európai országok állandóan fejlődnek, és minden fejlődési szakasz új kiindulási pontot jelent a további haladás, az integráció fejlődése útján, az „európai testvériség” építése érdekében – amint azt másfél évszázaddal korábban Victor Hugo megfogalmazta.

Európai Alkotmány tehát van. Hogy még nem ratifikálta minden tagállam, ez igaz, de határozottan állíthatjuk, hogy ez csak átmeneti, leküzdhető és leküzdendő nehézséget jelent, amit felelős politikusok rövid időn belül megoldanak. Feltehető azonban a kérdés, hogy oldható meg ez a valós probléma, tekintve, hogy az Európai Alkotmány nem ír elő megoldást ilyen esetekre. A tévedés veszélye nélkül állíthatjuk, hogy ez nem tekinthető sem mulasztásnak, sem tévedésnek. Az európai alkotmányozó minden bizonnyal abból indult ki, hogy ilyen helyzet előfordulása esetén is alkalmazható, sőt alkalmazandó a nemzetközi jogban rég bevált módszer, hogy tudniillik nézeteltérések esetén egyeztetni, egyezkedni kell, amíg egyetértés (konszenzus) születik. Egyetlen szervezet létrehozása sem lehet öncél. Az általános szabály az Európai Unióra is vonatkozik; az Alkotmány már a Preambulumban kiemeli, hogy az Alaptörvény kidolgozásához Európa kulturális, vallási és humanista örökségéből merítettek ösztönzést,

amelyből a személy sérthetetlen és elidegeníthetetlen jogai, a szabadság, a demokrácia, az egyenlőség valamint a jogállamiság egyetemes értékei kibontakoznak. Ugyanakkor meggyőződésüket fejezik ki, hogy a fájdalmas tapasztalatokat követően Európa valamennyi lakója javára továbbra is a civilizáció, a haladás és a jólét útján kíván járni, hogy meg akar maradni a kultúra, a tudásra nyitott kontinensnek, hogy közéletének demokratikus és átlátható jellegét még inkább el kívánja mélyíteni, és világszerte fel kíván lépni a békéért, az igazságért és a szolidaritásért. Múlt- és jövőkép ötvöződik abban a megállapításban, hogy az európai népek felülemelkednek ősi megosztottságukon, és – egymással mind szorosabb egységre lépve – egy közös jövő megteremtésére törekednek, „sokféleségben egyesülnek”, hogy így esélyt teremtsenek annak a nagyszerű vállalkozásnak a megvalósítására, amelynek végén e térség, minden egyén jogainak tiszteletben tartása mellett, valamint a jövő nemzedékekért és a Föld jövőéért viselt felelősség tudatában, az emberiség reménységének különleges térségévé válik.

Már az Alkotmánytervezet vitája során hangsúlyozták, hogy a közös célkitűzések megvalósítása nem megy egyik napról a másikra, de egyes országokban már ez a törekvés megindult, és másutt is el kell indítani, mégpedig haladéktalanul. Ennek megfelelően, a jó kormányzás elősegítése és a civil társadalom részvételének biztosítása érdekében, az Unió intézményei, szervei és hivatalai munkájuk során a nyitottság elvének lehető legnagyobb mértékű tiszteletben tartásával járnak el. A nyitottság (transzparencia) viszonylag új fogalom, és nagyon örvendetes, hogy bevonult az alkotmányjogba, azonban ennek is vannak ésszerű határai. Józanul gondolkodva érthető, sőt elfogadható, hogy egyes állami szervek (például a hírszerzők, nemzetbiztonságiak és mások) adataik egy részét nem hozhatják nyilvánosságra, az viszont nehezebben elfogadható, hogy az államkincstár kiadásait mi, adófizetők miért nem ismerhetjük meg legalább nagy vonalakban; ki tudja, hány milliárd lejbe kerülnek a különböző választási kampányok, a költségvetési veszteség miatt haladja meg a nemzetközileg is vállalt mértéket, miért nem lehet igazságosabban (illetve emberségesebben) megállapítani a nyugdíjakat, és a kérdéseket akár folytatni is lehetne. Nem is olyan régen

¹ Ezek hivatalos elnevezések: Belgium, Cseh Köztársaság, Dánia, Németország Szövetségi Köztársaság, Görög Köztársaság, Spanyolország, Francia Köztársaság, Írország, Olasz Köztársaság, Ciprusi Köztársaság, Lett Köztársaság, Litván Köztársaság, Luxemburg Nagyhercegség, Magyar Köztársaság, Málta, Hollandia, Osztrák Köztársaság, Lengyel Köztársaság, Portugál Köztársaság, Szlovén Köztársaság, Szlovák Köztársaság, Finn Köztársaság, Svéd Királyság, Nagy-Britannia és Észak-Írország Királysága. Nem lényeges, de érdekes megemlíteni, hogy az aláírók között vannak köztársaságok, királyságok, sőt egy nagyhercegség is. (Hogy ez mennyire „nagy”, azt ítélik meg az illetékesek.)

kezdtek használni az „üvegseb” kifejezést; a bevételek és kiadások racionális határokon belüli átláthatósága elengedhetetlen feltétele a valódi demokráciának. Ezt a tényt az európai törvényhozó is felismerte és levonta a megfelelő következtetéseket, amik az alaptörvényben is tükröződnek.

Az Európai Unió szövetségi jellegéből következik, hogy egyes jogok szabályozása kizárólag az Unió hatáskörébe tartozik, más esetekben pedig a hatáskör megoszlik az Unió és a tagállamok között. Ennek megfelelően beszélünk kizárólagos és megosztott hatáskörökről.

Az Unió kizárólagos hatáskörébe tartozik: a vámunió, a belső piac működéséhez szükséges versenyszabályok megállapítása, a monetáris politika azon tagállamok tekintetében, amelyek pénzneme az euró, a tengerek biológiai erőforrásaik megőrzése a közös halászati politika keretében és a közös kereskedelempolitika. Ezek mellett, de nem ezekkel ellentétben megosztott hatáskörbe utalja az Európai Alkotmány a belső piac, a szolgáltatáspolitikát, a gazdasági, társadalmi és területi kohézió, mezőgazdaság és halászat (kivéve a tengerek biológiai erőforrásainak megőrzését), a környezet, fogyasztóvédelem, a közlekedés, a transzeurópai hálózatok és az energiaügy szabályozását. Mindez nem a jövő század Jókai Mór írta regénye, hanem jól felfogott létérdek, hogy ne a jövő században kerüljön rá sor.

Vámunió

Az Unió vámuniót alkot, amely a teljes árukereskedelmre kiterjed, és magában foglalja a behozatali és kiviteli vámok valamint az azokkal azonos hatású díjak tilalmát a tagállamok között, valamint közös vámtarifa bevezetését a harmadik országokkal fenntartott kapcsolatokban. Ennek érdekében európai rendeleteket és határozatokat fogadnak el egy közös vámtarifa tételeinek konkrét meghatározására.² A szabály meghozatalánál figyelembe kell venni a tagállamok és harmadik országok közötti kereskedelem mozdításának szükségességét, az Unión belüli verseny feltételeinek javítását olyan mértékben, amely a vállalkozások versenyképességének javulásához vezet. Ugyancsak figyelembe kell venni az Unió nyersanyag- és félkésztermék - ellátásával kapcsolatos követelményeket, elkerülve a tagállamok közötti verseny feltételeinek torzulását a késztermékek esetében, valamint a tagállamok gazdaságaiban bekövetkezhető zavarok lehetőségét. Ugyanakkor kiemelt jelentősége van az Unión belüli ésszerű

termelésfejlesztés és fogyasztásbővítés biztosításának.

Az Európai Alkotmány alkalmazási körében szabályozzák a tagállamok közötti vámügyi együttműködés erősítését.

A fentiekhez szorosan kapcsolódik a rendelkezés, amelynek értelmében a tagállamok között tilos minden behozatalra vagy kivitelre vonatkozó mennyiségi korlátozás vagy azzal azonos hatású rendelkezés. A tilalom azonban nem zárja ki a behozatalra, a kivitelre vagy a tranzitárukra vonatkozó olyan tilalmakat vagy korlátozásokat, amelyeket a közkerülés, a közrend, a közbiztonság, az emberek, az állatok és növények egészségének és életének védelme, a művészi, történelmi vagy régészeti értéket képviselő nemzeti kincsek védelme vagy az ipari és kereskedelmi tulajdon védelme indokol. Ezek a megszorítások nem válhatnak önkényes megkülönböztetés vagy a tagállamok közötti kereskedelem rejtett korlátozásának eszközeivé.

Ugyanebbe a körbe tartozik az a rendelkezés is, amely előírja, hogy a tagállamok minden kereskedelmi jellegű állami monopóliumot kiigazítanak, úgy, hogy az áruk beszerzési és értékesítési feltételei tekintetében a tagállamok állampolgárai között semmilyen megkülönböztetés ne érvényesüljön. Ezt a rendelkezést minden olyan szervre alkalmazni kell, amelyen keresztül a tagállamok közötti behozatalt vagy kivitelt valamely tagállam jogilag vagy ténylegesen, közvetlenül vagy közvetve ellenőrzi, irányítja vagy érzékelhetően befolyásolja. Ez a rendelkezés az állam által másokra átruházott monopóliumokra ugyanúgy alkalmazandó.

A monopóliumok korlátozása a tagállamok azon kötelezettségével jár, hogy tartózkodjanak minden olyan intézkedéstől, amely ellentétes ezzel az elvvel, vagy amely korlátozza a tagállamok közötti vámok és mennyiségi megszorítások tilalmát érintő rendelkezések hatályát. A korlátozás nem érintheti a termelők érdekeit, tekintve, hogy amennyiben egy kereskedelmi jellegű állami monopóliumhoz olyan szabályok kapcsolódnak, amelyek célja a mezőgazdasági termékek forgalomba hozatalának vagy legjobb áron történő értékesítésének megkönnyítése, a rendelkezés alkalmazásakor az érintett termelők foglalkoztatása és életszínvonala tekintetében egyenértékű biztosítékokat kell adni.³

Gazdaság- és monetáris politika

Az Európai Unió céljainak megvalósítása érdekében a tagállamok és az Unió tevékenysége, az Európai Alkotmány elő-

² Az európai rendelet és határozat közötti különbségek elemzését adott keretben nem tartjuk szükségesnek, tekintettel arra, hogy ez kizárólag a nemzetközi jog témakörébe tartozik.

³ L. Az Unió politikái és működése, III-155.Cikk, (1)-(3) bek.

írásainak kell megfeleljen, magában kell foglalja egy olyan gazdaságpolitika bevezetését, amely a tagállamok gazdaságpolitikájának szoros összehangolásán, a belső piacon és a közös célkitűzések meghatározásán alapul, és amelyet a szabad versenyre épülő nyitott piacgazdaság elvével összhangban valósítanak meg. Ezekkel párhuzamosan, ugyancsak az Európai Alaptörvény előírásainak megfelelően és az abban meghatározott eljárások szerint, ez a tevékenység magában foglalja egy közös pénz, az euró bevezetését⁴, valamint egy egységes monetáris árfolyam-politika meghatározását és megvalósítását, amelyek elsődleges célja az árstabilitás fenntartása és – e célkitűzés sérelme nélkül – az általános gazdaságpolitika támogatása az Unión belül, a szabad versenyen alapuló nyitott piacgazdaság elveivel összhangban. A tagállamok és az Unió ezen tevékenységei feltételezik a következő irányelvek betartását: stabil árak, rendezett államháztartás és monetáris feltételek, valamint stabil fizetési mérleg.

Gazdaságpolitika

A tagállamok úgy alakítják gazdaságpolitikájukat, hogy hozzájáruljanak az Unió célkitűzéseinek megvalósításához⁵. A tagállamok és az Unió a szabad versenyen alapuló nyitott piacgazdaság elvével összhangban tevékenykednek, elősegítve az erőforrások hatékony elosztását és tiszteletben tartva a fentebb felsorolt alapelveket. A tagállamok a gazdaságpolitikát közös ügyüknek tekintik, és megvalósítása érdekében összehangolják ilyen irányú tevékenységüket. Az Európai Unió illetékes szervei tervezetet készítenek a tagállamok és az Unió gazdaságpolitikájára vonatkozó átfogó iránymutatásokról, és erről jelentést terjesztenek az Európai Tanács elé. A tagállamok és az Unió a szabad versenyen alapuló nyitott piacgazdaság elvével összhangban az iránymutatásokat több szakaszból álló eljárás után az Európai Tanács fogadja el, és erről tájékoztatja az Európai Parlamentet.

A tagállamok gazdaságpolitikájának szorosabb összehangolása és gazdasági teljesítményük tartós egymáshoz közelítése érdekében az uniós szervek figyelemmel kísérik az egyes tagállamok és az Unió gazdasági fejlődését, valamint azt, hogy a gazdaságpolitikák megfeleljenek az általános iránymutatásoknak, és megállapításaikról rendszeres jelentést készítenek.

A gazdaságpolitikai iránymutatások betartása tehát többoldalas felügyelet alá esik, a felügyelet megállapításait pedig a döntéshozó szervek elé terjesztik. Amennyiben megállapítható, hogy egy tagállam gazdaságpolitikája nem felel meg az általános iránymutatásoknak, vagy veszélyeztetheti a gazdasági és monetáris unió megfelelő működését, az érintett tagállamot figyelmeztetésben részesíti, illetve ajánlásokat közölhet vele, amelyek nem tekinthetők ugyan kötelező erejű jogi aktusoknak, de betartásukat jól meghatározott gazdasági érdekek biztosítják.

Végső elemzésben a tagállamok közötti szolidaritásra vezethető vissza az a rendelkezés is, amely előírja, hogy ha egy tagállam természeti csapások vagy általa nem befolyásolható rendkívüli események folytán nehézségekkel küzd, vagy súlyos nehézségek komoly veszélye áll fenn, az Európai Tanács európai határozata az érintett tagállamnak bizonyos feltételek mellett uniós pénzügyi támogatást nyújthat.⁷

Megkülönböztetett figyelmet érdemel az a rendelkezés, amelynek értelmében az Unió nem felel a tagállamok központi kormányzatának, regionális vagy helyi közigazgatási szerveinek, közjogi testületeinek, egyéb közintézményeinek vagy közvállalkozásainak kötelezettségeiért, és nem vállalja át azokat. Ez a tilalom nem vonatkozik valamely meghatározott projekt közös megvalósítását illető kölcsönös garanciákra⁸. Hasonlóképpen, a tagállamok nem felelnek egy másik tagállam központi kormányzatának, regionális vagy helyi közigazgatási szerveinek, közjogi testületeinek, egyéb közintézményeinek vagy közvállalkozásainak kötelezettségeiért, és nem vállalhatják át azokat.

A tagállamok kerülnek a túlzott költségvetési hiányt; a jelentős mértékű eltérések feltárása érdekében az Unió figyelemmel kíséri a tagállamok költségvetési helyzetét és állandóság-állományának alakulását, különösen a költségvetési fegyelem betartását, mindenekelőtt abból a szempontból, hogy a tervezett vagy tényleges hiány túllép-e egy meghatározott referenciaértéket. Kiemelendő, hogy a hiány mértékét nem a költségvetési bevételek és kiadások közötti különbségre vonatkoztatva határozzák meg, hanem a bruttó hazai termékek értékéhez viszonyítják. Nem elhanyagolható, hogy Romániában ez az érték a megállapítottat jóval túlhaladja. Az okok részben

⁴ Napjainkban már „polgárjogot” nyert az euró rövidített - EUR - elnevezés használata.

⁵ Az Unió célkitűzéseit az Európai Alkotmány Preambuluma fogalmazza meg.

⁶ Az Európai Tanács a tagállamok állam-, illetve kormányfőiből valamint saját elnökéből és a Bizottság elnökéből áll. Munkájában részt vesz az Unió külügyminisztere is. A hatásköri és eljárási szabályok elemzése vagy akár ismertetése a jelen munka keretében nem tűnik szükségesnek.

⁷ Az európai határozat teljes egészében kötelező nem törvényalkotás aktus. Amennyiben külön megnevezi, hogy kik a címzettjei, a határozat kizárólag azokra nézve kötelező, akiket

címzettként megjelöl. L. Európai Alkotmány 1-33. Cikk.
8 L. Az Unió politikája és működése, III-183. Cikk (I) bek.

ismertek. Megengedhető a referenciaérték túllépése, ha ennek aránya jelentős mértékben és folyamatosan csökkent és a megállapított szinthez közeli értéket ért el, vagy ha a túllépés csak kivételes és átmeneti, az arány pedig közel marad a referenciaértékhez. Ha egy tagállam ebből a szempontból nem felel meg az előírt kritériumoknak, az Unió illetékes szerve erről jelentést készít, amiben figyelembe veszik, hogy a költségvetési hiány meghaladja-e az állami beruházások kiadásait valamint minden más befolyásoló tényezőt, beleértve az érintett állam középtávú gazdasági és költségvetési helyzetét. Ugyancsak az uniós szervek hatáskörébe tartozik jelentés készítése akkor is, ha a kritériumokkal kapcsolatos követelmények teljesítésétől függetlenül azon a véleményen vannak, hogy egy tagállamban túlzott hiány kialakulásának veszélye áll fenn.

A fentebb vázolt esetekben az ellenőrző szerv megállapításairól véleményt küld az érintett tagállamnak, és erről tájékoztatja az EU Tanácsát. Az audiatur et altera pars (a másik felet, az ellenvéleményt is meg kell hallgatni) elv ebben az esetben is érvényesül, tekintve, hogy az érintett tagállam a javaslattal kapcsolatban észrevételeket tehet, amiket az Unió döntéshozó szerve esetenként figyelembe vesz, amikor megállapítja, hogy fennáll-e a túlzott hiány. Amennyiben a hiány léte megerősítést nyer, az uniós szerv késedelem nélkül ajánlásokat fogad el az érintett tagállamra vonatkozóan, azzal a céllal, hogy ezt az állapotot meghatározott időn belül megszüntesse. Jogi szempontból teljesen érthető, hogy az ajánlás elfogadásánál az érintett tagállam kormányát képviselő tanácsi tag nem szavazhat, illetve szavazatát nem veszik figyelembe.

Abban ez esetben, ha a Tanács megállapítja, hogy ajánlásait a meghatározott határidőben nem követte eredményes intézkedés, azokat nyilvánosságra hozhatja. Amennyiben a tagállam továbbra sem tesz eleget, a Tanács európai határozatot fogadhat el, amelyben felszólítja (immár nem ajánlja!) a tagállamot arra, hogy meghatározott időn belül hozzon intézkedéseket a hiány olyan mértékű csökkentésére, amelyet az illetékes uniós szerv szükségesnek ítél. Továbbmenve: ilyen esetben a Tanács az érintett tagállamtól meghatározott ütemezés szerint jelentések benyújtását kérheti, annak érdekében, hogy a tagállam kiigazításra irányuló törekvéseit állandóan felülvizsgálhassa. A szabálynak szankciója is van, aminek megfelelően, ha az érintett állam nem tesz eleget a fenti

európai határozatnak, a Tanács a következő intézkedések közül egynek vagy többnek az alkalmazásáról vagy, szükség esetén, megszorításáról dönthet:

a) megköveteli, hogy az érintett tagállam a kötvények és értékpapírok kibocsátását megelőzően további adatokat hozzon nyilvánosságra;

b) felkéri az Európai Beruházási Bankot, hogy vizsgálja felül hitelezési politikáját az érintett tagállam vonatkozásában, ami egyértelműen hitelképességének csökkenésével jár;

c) megköveteli, hogy az érintett tagállam megfelelő mértékű nem kamatozó letétet helyezzen el az Uniónál, mindaddig, amíg ennek Tanácsa meg nem állapítja, hogy a túlzott hiány kiigazítása megtörtént;

d) megfelelő mértékű pénzbírságot szab ki. Ennek alsó és felső határát alkotmányos norma nem írja elő, de nyilván nem szimbolikus összegről van szó.

A fenti (akár szankcióknak is nevezhető) intézkedések azonban nem véglegesek, mivel az Unió illetékes szerve ezek közül egyeseket vagy akár valamennyit hatályon kívül helyezheti, ha úgy ítéli meg, hogy az érintett tagállamban megtörtént a túlzott hiány kiigazítása, tehát az intézkedések elérték céljukat.

Monetáris politika

Az Unión belüli általános gazdaságpolitikát a Központi Bankok Európai Rendszere támogatja⁹, aminek elsődleges célja az árstabilitás fenntartása. Ez természetesen nem öncél, hanem az Európai Unió célkitűzéseinek megvalósítását kell szolgálnia. Ennek érdekében hozták létre a Központi Bankok Európai Rendszerét¹⁰.

A Központi Bankok Európai Rendszerének az alábbi alapvető feladatai vannak:

a) az Unió monetáris politikájának meghatározása és végrehajtása;

b) devizaműveletek végzése;

c) a tagállamok hivatalos devizatartalékainak tartása és kezelése;

d) a fizetési rendszerek zavartalan működésének előmozdítása.

A Rendszer támogatja a hatáskörrel rendelkező hatóságokat a hitelintézetek prudenciális felügyeletére és a pénzügyi rendszer stabilitására vonatkozó politikáik zavartalan megva-

⁹ Az Európai Unió célkitűzéseit munkánk Bevezetésében vázoltuk.

¹⁰ A Központi Bankok Európai Rendszerét az Európai Központi Bank és a nemzeti központi bankok alkotják. Az Európai Központi Bank egyedül jogosult euró kibocsátásának engedélyezésére. Hatásköreinek gyakorlásában és saját pénzügyei intézése tekintetében a Központi Bank függetlenséget élvez, amit az Unió intézményeinek, szerveinek és hivatalainak tiszteletben kell tartaniuk.

lósításában. A Rendszert az Európai Központi Bank döntéshozó szervei, a Kormányzótanács és az Igazgatóság irányítják.

Az Alkotmány, a Központi Bankok Európai Rendszere és az Európai Központi Bank alapokmánya által rájuk ruházott hatáskörök gyakorlása, valamint az ilyen feladatok és kötelezettségek végrehajtása során sem az Európai Központi Bank, sem a nemzeti központi bankok, sem döntéshozó szerveik valamely tagja nem kérhet vagy fogadhat el utasítást az uniós intézményektől, szervektől vagy hivataloktól, illetve a tagállamok kormányaitól vagy bármely más szervtől vagy hivaltaltól. Ez biztosítja a függetlenség elvének maradéktalan érvényesülését. Ugyanakkor az Unió intézményei, szervei és hivatalai valamint a tagállamok kormányai kötelezettséget vállalnak arra, hogy tiszteletben tartják a függetlenség elvét, és nem kísérik meg az Európai Központi Bank vagy a nemzeti központi bankok döntéshozó szervei tagjainak befolyásolását feladataik ellátása során.

A jogszabályok hierarchiájának ebben az esetben is érvényesülnie kell. Ennek érdekében valamennyi tagállam gondoskodik arról, hogy nemzeti jogszabályai – nemzeti központi bankjának statútumát is beleértve – összeegyeztethetőek legyenek az Alkotmánnyal és a Központi Bankok Európai Rendszere és az Európai Központi Bank alapokmányával.

Feladatköre teljesítése érdekében az Európai Központi Bank az Alkotmánynak megfelelően, továbbá a Központi Bankok Európai Rendszere és az Európai Központi Bank alapokmányában megállapított feltételek mellett európai rendeleteket hozhat egyes feladatok teljesítése érdekében (ezek részletezését adott keretben nem tartjuk szükségesnek). Ugyanez a szerv fogadja el a ráruházott feladatok végrehajtásához szükséges határozatokat, továbbá pedig ajánlásokat és véleményeket adhat, amik ugyan nem kötelező érvényűek, de tekintettel a kibocsátónak az uniós szerv-rendszerben elfoglalt helyére és tekintélyére, nem hagyhatók figyelmen kívül a szabályalkotási eljárás során.

Azon tagállamokra vonatkozóan, amelyek pénzneme az euró, külön rendelkezések vonatkoznak, amelyek a közeljövőben Romániára minden valószínűség szerint még nem alkalmazandók, ezért megelégszünk azzal, hogy közülük mindössze néhányra utaljunk. Az Európai Unió azon tagállamaiban, amelyek pénzneme az euró, a költségvetési fegyelem és a költségvetési felügyelet erősítése fokozott mértékben hangolható össze; a rájuk vonatkozó gazdaságpolitikai iránymutatásoknak biztosítaniuk kell ezek összeegyeztethetőségét

az Unió egészére elfogadott iránymutatásokkal. A fenti intézkedések elfogadásakor a Tanácsnak csak azok a tagjai vesznek részt a szavazásban, akik azokat a tagállamokat képviselik, amelyek pénzneme az euró.

Annak érdekében, hogy az eurónak a nemzetközi pénzrendszerben elfoglalt helyét (tegyük hozzá, előkelő helyét) biztosítsa, az Unió erre felhatalmazott szervei európai határozatban állapítják meg a gazdasági és monetáris unió szempontjából különösen jelentős ügyekben a nemzetközi pénzügyi intézményekben és konferenciákon képviselendő közös álláspontokat. Ezeket a határozatokat az Európai Központi Bankkal folytatott konzultációt követően fogadják el. Természetesen a szavazáson csak azon tagállamok képviselői vesznek részt, amelyek pénzneme az euró (tehát nem szavazhat például Nagy-Britannia és Észak-Írország Királyságának képviselője sem).¹¹

Az eltéréssel rendelkező tagállamokra nem vonatkoznak az Európai Alkotmány egyes rendelkezései:

- a) az átfogó gazdaságpolitikai iránymutatások azon részei, amelyek általános jelleggel az euróövezetre vonatkoznak;
 - b) a túlzott hiány orvoslására vonatkozó kényszerítő eszközök, amikre fentebb utaltunk;
 - c) a Központi Bankok Európai Rendszerének célkitűzései és feladatai;
 - d) euró kibocsátása;
 - e) az Európai Központi Bank jogi aktusai;
 - f) az euró alkalmazására vonatkozó intézkedések;
 - g) a monetáris megállapodások és az egyéb árfolyam-politikai intézkedések, amint azokat az Unió politikáira és működésére vonatkozó rendelkezések szabályozzák;
 - h) az Európai Központi Bank Igazgatósága tagjainak kinevezése;
 - i) a gazdasági és monetáris unió szempontjából különösen jelentős ügyekben a nemzetközi pénzügyi intézményekben és konferenciákon képviselendő közös álláspontot meghatározó európai határozatok;
 - j) a nemzetközi pénzügyi intézményekben és konferenciákon való egységes képviselést biztosítására irányuló intézkedések.
- Ennek megfelelően az idézett szabályokban a „tagállamok” kifejezés alatt csak azokat az államokat kell érteni, amelyek pénzneme az euró. Tehát az eltéréssel rendelkező tagállamokat és azok nemzeti központi bankjait nem illetik meg a Központi Bankok Európai Rendszerének keretében biztosított jogok, és természetesen nem terhelik az ott megállapított köte-

¹¹ Ezekre az európai törvényhozó az „eltéréssel rendelkező tagállam” kifejezést használja, ami új, de idővel meg kell szokni.

lezettségek sem.

Az Európai Központi Bank, más uniós szervekkel együttműködve, legalább két évente egyszer jelentést tesz az Európai Tanácsnak az eltéréssel rendelkező tagállamok által a gazdasági és monetáris unió megvalósítására vonatkozó kötelezettségek teljesítésében megtett előrehaladásról. A jelentésekben arra is ki kell térni, hogy ezen tagállamok nemzeti jogszabályai – nemzeti központi bankjaik statútumait is beleértve – mennyire egyeztethetőek össze az Alkotmánnyal (természetesen az Európai Alkotmánnyal), illetve a Központi Bankok Európai Rendszere és az Európai Központi Bank alapokmányával.

A jelentéseknek az alábbiakra is ki kell térniük:

a) az árstabilitás magas fokának elérése; ez olyan inflációs ráta esetén áll fenn, amely közel esik az árstabilitás tekintetében legjobb eredményt felmutató legfeljebb három tagállamához;

b) az állam pénzügyi helyzetének fenntarthatósága; ez olyan költségvetési egyenleg elérését jelenti, amely nem mutat fel túlzott hiányt;

c) az európai Monetáris Rendszer árfolyam-mechanizmusa által előírt normál ingadozási sávok betartása legalább két évig, anélkül, hogy az euróval szemben leértékelésre kerülne sor;

d) az eltéréssel rendelkező állam által kért konvergencia és a tagállam részéről az árfolyam-mechanizmusban részvétel fennhatósága, ami a hosszú távú kamatszintben tükröződik.

A felsorolt kritériumokat és azt az időtartamot, amelyen keresztül azokat be kell tartani, a konvergencia kritériumokról szóló jegyzőkönyvben határozzák meg részletesen. A Bizottság és az Európai Központi Bank jelentéseiben a piacok integrációjának eredményeit, a folyó fizetési mérlegek helyzetét és alakulását, továbbá a fajlagos bérköltségek alakulását és az egyéb árindexeket is figyelembe kell venni. A Tanács, a Bizottság javaslata alapján, európai határozatot fogad el, amelyben megállapítja, hogy mely eltéréssel rendelkező tagállamok teljesítik a szükséges feltételeket, és az érintett tagállamokra vonatkozó eltérést megszünteti. Abban az esetben, ha ilyen határozatot fogadtak el, a Tanács, a Bizottság javaslata alapján, európai rendeletben vagy határozatban visszavonhatatlanul rögzíti azt az átváltási arányt, amelyen az euró az érintett tagállam pénznemének helyébe lép, és meghatározza az eurónak mint közös valutának a szóban forgó tagállamban történő bevezetéséhez szükséges egyéb intézkedéseket. A Tanács, az Európai Központi Bankkal folytatott konzultációt követően, az érintett tagállam, illetve azon tagállamok képviselőinek egyhangú szavazatával határoz, amelyek pénzneme

az euró.

Amennyiben és amíg vannak eltéréssel rendelkező tagállamok, az Európai Központi Bank ezen tagállamok tekintetében erősíti a nemzeti központi bankok közötti együttműködést, erősíti a tagállamok monetáris politikáinak összehangolását az árstabilitás biztosítása céljából, felügyeli az árfolyam-mechanizmus működését, konzultációkat tart a nemzeti központi bankok hatáskörébe tartozó, a pénzügyi szervezetek és piacok stabilitását érintő kérdésekben, ugyanakkor ellátja az Európai Együttműködési Alap egykori feladatait, amelyeket később az Európai Monetáris Intézet vett át.

A szolidaritás elvének megfelelően, az eltéréssel rendelkező tagállamok szervei és szervezetei árfolyam-politikájukat közös érdekű ügyként kezelik, ugyanakkor pedig figyelembe veszik az árfolyam-mechanizmus keretén belüli együttműködés terén szerzett tapasztalataikat.

Abban az esetben, ha egy eltéréssel rendelkező tagállam fizetési mérlege tekintetében a mérleg egészének egyensúlyhiányából vagy a rendelkezésre álló deviza típusából adódóan nehézségekkel küzd vagy ilyen nehézségek bekövetkezése komolyan fenyegeti, és ezek a nehézségek alkalmasak különösen a belső piac működésének vagy a közös kereskedelempolitika megvalósításának veszélyeztetésére, a Bizottság haladéktalanul megvizsgálja az érintett állam helyzetét és azokat az intézkedéseket, amelyeket ez az állam az Alkotmánynak megfelelően minden rendelkezésére álló eszközzel megtett vagy megtehet. Ezt követően a Bizottság megjelöli, hogy milyen intézkedések elfogadását javasolja az érintett tagállamnak. Ha az eltéréssel rendelkező tagállam által hozott és a Bizottság által javasolt intézkedések elégteleneknek bizonyulnak a felmerült vagy fenyegető nehézségek leküzdéséhez, a Bizottság kölcsönös segítségnyújtásra és ehhez megfelelő módszerekre tesz javaslatot a Tanácsnak. Ez utóbbi rendeletben vagy határozatban elhatározza a kölcsönös segédnyújtást, meghatározza ennek feltételeit és részletes szabályait.

Amennyiben a Tanács nem adja meg a segítséget, vagy ha a kölcsönös segédnyújtás és a behozott intézkedések nem elégségesek, felhatalmazzák a nehézséggel küzdő, eltéréssel rendelkező tagállamot arra, hogy védőintézkedéseket tegyen, amelyek feltételeit és részletes szabályait a Bizottság határozza meg. A felhatalmazás visszavonható, részletes szabályai pedig módosíthatók.

Mindez jól elfogadott létérdek.

(Az Európai Alkotmány magyar nyelvű szövege megtekinthető a: www.kulugyminiszterium.hu/honlapon)

I. Szlovákiai Magyar Fiatal Közgazdász Találkozó – Beszámoló –

ZEMBA ORSOLYA

Az I. Szlovákiai Magyar Fiatal Közgazdász Találkozó megrendezésére 2005. november 11–13. között került sor Révkomáromban, a Harsányi János Szakkollégium hallgatóinak szervezésében, „gazdaság nektek” témakörben.

A találkozó ötlete 2005 áprilisában született meg a Selye János Egyetemért Alapítvány mellett működő Harsányi János Szakkollégium hallgatóinak körében. Az alap gondolata a szlovákiai közgazdászok részét vevő magyar hallgatók közötti együttműködés megalapozása.

A továbbfejlesztett gondolat szerint a hosszú távú együttműködés szakmai társaság létrehozásához vezetne, amely a szlovákiai magyar értelmiség körében olyan független véleményező, ötlet- és javaslatfeltevő szerveződést alkotna, amely az egyes megszületendő döntések következményeit, hatásait véleményezné, avagy magát a döntés-előkészítést segítené.

Távlati célok elérésének első állomása ez a találkozó, melynek célja, hogy a neves előadók előadásain keresztül fejlessze a fiatal közgazdászok szemléletmódját, illetve szakmai kapcsolatot teremtsen az azonos tevékenységi és érdeklődési körben mozgó közgazdászok között.

Az I. Szlovákiai Magyar Fiatal Közgazdász Találkozó sikeresnek könyvelhető el, melyhez nemcsak a neves előadók és a résztvevők nagy száma, hanem a helyi szervezők is nagymértékben hozzájárultak.

A kétnapos rendezvénysorozat alatt olyan neves előadók előadásait kísérhette figyelemmel a hallgatóság, mint: Kádár

Béla – az MKT elnöke, Fodor István – az Ericsson Magyarország vezérigazgatója, Bokros Lajos – a Világbank Pénzügyi Tanácsadó Testület elnöke, Dr. Krámer Márta – a MOL Rt marketing vezetője, Chikán Attila – a Budapesti Corvinus Egyetem Professzora, Halm Tamás – a Nemzeti Fejlesztési Hivatal helyettes államtitkára, Király Júlia – a Nemzeti Bankárképző Központ vezérigazgatója, Kenéz András – a MÜTF tanársegédje, Bara Zoltán – a Magyar Koalíció Pártjának külügyi államtitkára és Beke Sándor – a Kamaudit Kft. ügyvezetője.

A találkozóra Magyarországról, Erdélyből és a Felvidékről is érkeztek közgazdász-hallgatók, így lehetőség nyílt egy nemzetközi szakmai összefogás létrejöttére, mely összekovácsolhatja azt a tudáspotenciált, amely a Kárpát-medencében szétzóródva felgyülemlett.

A hallgatóság nemcsak szakmai-elméleti látókörét szélesíthette, hanem betekintést nyert olyan gyakorlati kérdésekbe is, melyek konkrét tapasztalatokkal voltak alátámasztva. Ide sorolnám Halm Tamás előadását, mely a II. Nemzeti Fejlesztési Terv megalkotása során szerzett tapasztalatokat osztotta meg a hallgatósággal, Fodor István előadását, mely egy lehetséges vállalati jövőkép alkotóelemeit térképezte fel, alátámasztva az eddigi tapasztalatokkal. Ugyanakkor gazdasági fogalmak tisztázására is sor került, mint a globalizáció, logisztika, államháztartási reformok, stb.

A konferencia egy kerekasztal-beszélgetéssel zárult, melyen bemutakoztak a részt vevő szervezetek és azok képviselői. Ezen a beszélgetésen részt vettek az MKT IB és a RIF képviselői, megosztva eddigi tapasztalataikat és felajánlva segítségüket egy gyümölcsöző együttműködés kialakulásában.

Újdonságok a gazdasági és pénzügyi jogszabályozásban XXXII. rész

PÁSZTOR CSABA

A Hivatalos Közlöny I. részének 2005/896–2005/994-es számaiban megjelent gazdasági, pénzügyi újdonságok a következő témaköröket ölelik fel:

1. adózás, adóbevallás;
2. munkabérszerződések, munkabérré befizetendő összegek;
3. vám, áfa, luxusadó, pénzmosás, nyereségadó;

4. privatizáció, kedvezmények kis- és középvállalatok részére, mezőgazdasági pénzkiegyenlítések, tőzsdepiaci normák;

5. pénzügyi auditálás, könyvvizsgálás;

6. nyugdíjak, ösztöndíjak;

7. ingatlanok és földterületek visszaigénylése, tűzoltósági kötelezettségek, fiskális kasszagép használata;

8. külföldi utazás, helységnevek, fogyasztóvédelem, a kereskedelmi társaságok bejegyzése.

1.1. A 2003/92-es sz. kormányrendeletben (2005/863-as sz. H. K.) a fiskális eljárás törvénykönyve kerül újraközlésre.

2.1. A hátrányos helyzetű személyek országos hatóságának 2005/248-as sz. rendelete (2005/912-es sz. H. K.) tartalmazza az ellenőrzési rendszer működésére vonatkozó módszertani normákat.

3.1. A 2005/1.499-es sz. pénzügyminisztériumi rendelet (2005/919-es sz. H. K.) az ÁFA területén tartalmaz egységesítési szabályokat. A fenti rendelet megváltoztatja és kibővíti a 2005/967-es sz. pénzügyminisztériumi rendeletet az ÁFA-nyilatkozat negatív értékének visszaszolgáltatására vonatkozó módszertani normákat illetően.

4.1. Az erdő- és mezőgazdasági miniszter (2005/916-os sz. H. K.) rendelete tartalmazza a 2006-os évre az öntözési felszerelésekre szánt segélyeket, hektáronként 300 RON értékben.

4.2. A 2005/302-es sz. törvény (2005/953-as sz. H. K.) megváltoztatja és kibővíti az 1990/31-es sz., kereskedelmi társaságokra vonatkozó törvényt.

5.1. A Romániai Pénzügyi Auditorok Székének 2005/52-es határozata (2005/901-es sz. H. K.) megváltoztatja és kibővíti eddigi szervezési és működési rendeletét.

6.1. A 2005/279-es sz. törvény (2005/907-es sz. H. K.) előírja a munkahelyen való inaskodás feltételeit.

6.2. A 2005/1.254-es sz. kormányhatározat (2005/938-as sz. H. K.) 107,50 RON/Gcal értékben szabja meg a lakosság-
nak szolgáltatott hőenergia országos alapvető egységárát.

7.1. Az 1999/83-as sz., a nemzeti kisebbségek elkobzott ingatlanainak visszaszolgáltatását szolgáló sürgősségi kormányrendelet, a 2005/1.093-as kormányrendelet kiegészítéseként, jóváhagyja a visszaszolgáltatás módszertani normáit (2005/926-os sz. H. K.) .

7.2. A 2001/10-es sz. törvény is újraközlésre kerül (2005/798-as sz. H. K.), figyelembe véve a 2005/247-es sz. tulajdonjogi- és törvénykezési reformtörvényt.

7.3. A 2005/897/798-as sz., a mezőgazdasági, erdészeti- és falufejlesztési miniszter, valamint a belügyi és közigazgatási miniszterek közös rendelete (2005/847-es sz. H. K.) a földterületek mezőgazdasági forgalomból való kivonására szükséges jogszabályozást tartalmazza.

7.4. A 2005/1.120-as sz. kormányrendelet (2005/886-as sz. H. K.) megváltoztatja és kibővíti a földterületek visszaigénylése esetén alkalmazandó módszertani normákat. A visszaigénylés kérvényezési határidejét 2005. 11. 30-ig terjesztették ki.

8.1. A belügyi és közigazgatási minisztérium 2005/820-as sz. rendelete (2005/877-es sz. H. K.) általános szabályokat tartalmaz a külföldi utazásokat illetően, amely szerint az országhatárnál, az Európai Unió országaiba való utazások esetén, legalább 150 eurót kell felmutatni személyenként, vagy ennek megfelelő értékét egyéb pénznemben. A 2005/900-as sz. rendelet (2005/900-es sz. H.K.) megváltoztatja és kibővíti a 2005/820-as rendeletet, amely szerint nem kell felmutatni a 150 eurót abban az esetben, ha a szállítás pénzügyileg biztosított oda- és visszaútra, és ezt a tényt hivatalos okmány igazolja.

H í r e k

• 2005. november 25-én 14.00 órakor kerül sor Kolozsváron az **Az EU házhoz jön – adópolitika és az euró bevezetésének esélyei** címet viselő gazdasági fórumra és az azt követő állófogadásra a Transilvania (volt Belvedere) szálló (Kolozsvár, str. Călărași 1-3.), Madrigal termében. A rendezvény szervezői a Magyar Köztársaság Kolozsvári Főkonzulátusa, a Magyar Köztársaság Gazdasági és Közlekedési Minisztériuma, a Romániai Magyar Demokrata Szövetség, a Romániai Magyar Közgazdász Társaság és az Önkormányzati Management Alapítvány.

Ez a konferencia az *EU házhoz jön* sorozat évi zárórendezvénye.

A rendezvény programja:

Kerekes Gábor RMDSZ alelnök megnyitója

Dr. Cseh Áron Gusztáv főkonzul köszöntője

Winkler Gyula, a Román kereskedelmi miniszter üdvözlő beszéde

Gilyán György, a magyar Gazdasági és Közlekedési Minisztérium közigazgatási államtitkárának előadása: *A magyar gazdaság helyzete az EU csatlakozás óta eltelt időszakban*

Dr. Pitti Zoltánnak, a Corvinus Egyetem tudományos kutatójának előadása: *Adózási filozófiák és rendszerek az Európai Unióban és kihívások az új csatlakozó országokkal*

szemben

Jakab István, Románia pénzügyminisztériumi államtitkárának előadása: *Románia adópolitikája*

Dr. Halm Tamás egyetemi tanár, a Magyar Nemzeti Fejlesztési Hivatal elnökhelyettesének előadása: *Az I. Nemzeti Fejlesztési Terv tapasztalatai és az euró bevezetésének esélyei*

Székely Imre, a Babes-Bolyai Tudományegyetem Ph.D. hallgatójának előadása: *Az euró romániai bevezetésének esélyei és a felmerülő gazdaságpolitikai problémák*

Moderátor: Somai József, a Romániai Magyar Közgazdász Társaság elnöke

Ezúton szeretnénk elnézést kérni olvasóinktól a 2005. szeptemberi lapszámunkban Györfy Lehel szerző *A munkatermelékenység mint ágazati és területi versenyképességi tényező Romániában az ezredfordulón* című cikkében megtörtént elírásért. A helyesbítések a következők:

• 2005. december 2-án kerül megrendezésre az V. Kolozsvári Magyar Üzletember Találkozó a Romániai Magyar Közgazdász Társaság Ifjúsági Frakciójának (RIF) szervezésében, mely immár Kolozsvár üzleti életének szerves részét képezi. Az ez évi rendezvény védnöke Hárshegyi Frigyes, az OTP Románia vezérigazgatója. Médiapartnerünk, a Krónika napilap és a Transindex internetes lap, számos reklámmal támogatja a szervezést. Jelentkezni a www.rmkt.ro honlapon vagy a 0264-431488-as telefonszámon lehet. Minden érdeklődőt szeretettel várunk!

$$r_{E0j}^{t_1/t_0} = \left(\frac{GVA_{0j}^{t_1}}{GVA_{0j}^{t_0}} - 1 \right) \times 100 \quad \text{helyett} \quad r_{E0j}^{t_1/t_0} = \left(\frac{E_{0j}^{t_1}}{E_{0j}^{t_0}} - 1 \right) \times 100$$

$$r_{Ei0}^{t/t_0} = \left(\frac{GVA_{i0}^t}{GVA_{i0}^{t_0}} - 1 \right) \times 100 \quad \text{helyett} \quad r_{Ei0}^{t/t_0} = \left(\frac{E_{i0}^t}{E_{i0}^{t_0}} - 1 \right) \times 100$$

Rezumatul revistei

Economia mediului agricol și dezvoltarea regională în Uniunea Europeană și Ungaria (continuarea studiului publicat în revista "Forumul economistului", numărul 7/2005, pp.1-11)

JÓZSEF ANGYÁN

Continuând problemele care se impun în prezent economiei mediului agricol, autorul se oprește la prezentarea amănunțită a condițiilor cărora trebuie să corespundă gospodării care doresc să se încadreze în diversele sisteme, să beneficieze de ajutoarele oferite de UE (SAPS, Standard Area Payment System), în colaborare cu statul ungar. Tabelul nr. 3 conține evoluția pe categorii a ajutoarelor bănești în perioada 2004-2006, în tabelul nr. 4 sunt înșirate sistemele prin care pot fi obținute aceste ajutoare: economia de mediu agrar (2004) și sumele obținute în mii Eu/ha și mii Ft/ha în anul 2005.

În continuare se prezintă, în mod concret, bazele și valorile principale privind perspectivele de dezvoltare regională și agricolă: agricultură multifuncțională, care să corespundă modelelor europene: gospodărie familială mică (între 5 și 50 ha) și mijlocie (între 50-500 ha), cooperări voluntare în scopul de depozitare în comun a produselor agricole, aprovizionarea și desfacerea acestor produse în comun, contracte sociale noi privind acordarea de ajutoare materiale

pentru sprijinirea exclusivă a activităților avantajoase, cu perspective de succes garantate, diversificarea economică, îmbunătățirea calității de viață în regiuni etc.

Lucrarea se încheie cu înșirarea celor mai importante țeluri și a celor mai urgente sarcini.

Piața și riscul în domeniul creditelor în sectorul bancar din România

BENYOVSZKI ANNAMÁRIA

În lucrarea sa autorul analizează riscul bancar în domeniul creditării. Aceasta se concretizează în diminuarea lipsei de informații și evaluarea corectă a informațiilor. Sarcina instituției bancare constă în aprecierea totală a riscului tranzacțiilor în domeniul creditului și identificarea cât mai completă a acestuia. Scopul urmărit de autor este analiza riscului în domeniul creditării în țară în perioada 2000-2004. În prima parte a studiului se analizează piața de credite în țară prin studierea divizării efectivului de credite în funcție de dominație, de forma de proprietate, pe ramuri, precum și în funcție de durată. În partea a doua se analizează schimbările riscului în domeniul creditării, folosind indicatorii referitor la ponderea în portofolio a creditelor problematice și restante, rata riscului, precum și ponderea rezervelor având scopuri bine determinate în totalul creditelor acordate.

Din analiză reiese că sectorul de creditare a devenit domeniul cu cea mai mare dinamică de dezvoltare, efectivul de credite în perioada 2000-2004 a crescut aproape de cinci ori (4,97), iar numărul creditelor acordate de la 37.324 (dec. 2000) la 290.445 (iunie 2005). Efectivul de credite acordate de asemenea a crescut sensibil la întreprinderile cu capital privat, și a crescut și ponderea creditelor acordate persoanelor fizice. Ponderea creditelor acordate industriei a scăzut de la 55,34 la 35,45%, iar ponderea creditelor acordate ramurilor de prestări de servicii și industriei de construcții nu prezintă schimbări esențiale. În ceea ce privește durata creditelor se constată o reducere celor de scurtă durată, în schimb cele acordate pe durată lungă a crescut dinamic.

În ceea ce privește riscul în perioada 2000-2005 se constată o micșorare a ponderii creditelor fără probleme (de la 92,76% în 2000 la 84,06% în iunie 2005). Efectivul de credite a crescut de la 0,85% la 8,81%. În lucrare ni se oferă în mod concret modificările care au intervenit la indicatorii riscului pe categorii de credite, care prezintă schimbări pozitive în parametrii sistemului bancar din țară.

Drepturi economice în Uniunea Europeană

BALOGH ANDRÁS

La data de 22 octombrie 2004, reprezentanții celor douăzeci și cinci de state europene au semnat Contractul privind adoptarea Constituției europene. Este adevărat că unele state încă nu au ratificat acest contract, dar totuși Constituția este o realitate incontestabilă. Studiul este consacrat proble-

maticii pe care o ridică Legea Fundamentală a continentului nostru. În prezentarea și interpretarea dispozițiilor constituționale autorul se ghidează, consecvent, după prevederile Preambulului, potrivit cărora organizarea și funcționarea organelor Uniunii nu este un scop în sine, ci urmărește stăruitor traducerea în viața a devizei Uniunii: unitate în diversitate.

Noutăți în legislația economică și financiară

CSABA PÁSZTOR

Noutățile economice și financiare publicate în edițiile 47/2005 – 235/2005 ale Monitorului Oficial cuprind următoarele teme:

1. impozitare, declarație pe venit global
2. amortizarea mijloacelor fixe, estimare
3. contracte de muncă, sume plătite pentru salarii
4. taxă vamală, TVA, accize, spălare de bani, impozit pe profit
5. privatizare, reduceri/subvenții pentru întreprinderile mici și mijloci, compensațiile bănești din agricultură, normele de pe bursa de valori
6. auditare financiară, control contabil
7. pensii, burse
8. norme de contabilitate, funcționarea cooperativelor de credit
9. solicitarea imobilelor și a terenurilor, obligațiile pompierilor, utilizarea casei fiscale
10. călătorie în străinătate, numele de localități, protecția consumatorului, înregistrarea societăților comerciale.

Contents

Agricultural economy and regional development in the European Union and Hungary (continuance of the study published in the magazine *The Economist's Forum*, edition 7/2005, p.1-11)

JÓZSEF ANGYÁN

Wishing to go on with the problems that impose upon agricultural economy nowadays the author stops to present in details those conditions to which those householders should conform who wish to be part of the diverse systems, to make benefit of the help offered by the EU (SAPS, Standard Area

Payment System), in cooperation with the Hungarian state. The table nr.3 contains the progress of the different categories of monetary help in the period between 2004 and 2006. The 4th table is actually a list of the systems through which these helps may be obtained: agrarian medium (2004) and the amount of money obtained in thousands of euros an hour and thousands of forint an hour in the year 2005.

In the following there are presented in a concrete way the bases and main values regarding the perspectives of regional and agricultural evolution: a multifunctional agriculture that should correspond to European models: small family household (between 5 and 50 ha), and middle size ones (between 50 and 500 ha), volunteer companions with the aim of communal depositing of agricultural goods, purchase and disentanglement

of these communal goods, new social contracts regarding the giving of material help to exclusively support advantageous activities, with a perspective of guaranteed success, economic variety, improvement of the quality of life in the different regions, etc.

The study ends with the list of the most important goals and of the most urgent tasks.

The market and the risk within the field of bank crediting in Romania

BENYOVSZKI ANNAMÁRIA

In his Essay the author analyses the banking risk within the field of crediting. This is put across through the cutting back of the lack of information and through the right evaluation of information. The task of the banking institution consists in the total estimation of transaction risks in the field of crediting and the identification of these that should be as complete as possible. The author's goal is the making of an analysis within the domain of crediting in our country in the period between 2000 and 2004. The first part of the study contains the analysis of the crediting market in our country. This is done in a study of the partition of the credit effective from the point of view of dominion, of the type of property, of the branches as well as from the point of view of duration. In the second part there follows the analysis of the changes of risks within the domain of crediting. There is made use of the indicators regarding the clout in the portfolio of the problematic and residual credits, the official rate of risk, as well as the clout of backlogs. All these have well defined aims in the total sum of the imparted credits.

The analysis shows that the crediting sector has become the domain with the greatest dynamics of evolution, the credit effective grew five times bigger in the period between 2000 and 2004 (4,97), and the number of given credits grew from 37.324 (December 2000) to 290.445 (June 2005). In the case of enterprises with private funds the given credit effective has also grown in a sensible way, as well as the clout of credits given to physical people. The clout of credits imparted to industry has decreased from 55, 34% to 35, 45% while the clout of credits given to service performing branches and to the industry of building does not show essential changes. What the duration of credit offers is concerned we can notice a cutting down of those given for a short period while those given for a longer period of time have dynamically increased.

As far as the risk between 2000 and 2005 is concerned we can notice a cutting down of the clout of credits without problems (from 92,76% in 2000 to 84,06% in June 2005). The credit

effective has grown from 0,85% to 8,81%. The essay concretely presents the modifications that have intervened within the indicators of risk in the different credit categories which present positive changes within the parameters of the banking system in our country.

Economical rights in the European Union

BALOGH ANDRÁS

On the 22nd of October 2004 the representatives of the 25 European states signed the Contract regarding the adoption of the European Constitution. It is true that some of the states have not yet ratified this contract; all the same the Constitution is an irrefutable reality. The study is votive to the problems raised by the Fundamental Law of our continent. Within the presentation and interpretation of the constitutional disposition the author is permanently guided by the stipulation of the Preface according to which the organisation and functioning of the organs of the Union is not a goal in itself, but beseechingly aims at giving birth to the specification of the Union: unity in diversity.

Novelties of the field of economical & financial law

CSABA PÁSZTOR

In the editions 563/2004-1283/2004 ad 1/2005-46/2005 of the 1st part of the official gazette was published some economical and financial news. This contains the following topics:

1. tax payment, tax return
2. amortization of fixed asset, appraisal
3. pay contracts, sums for wages
4. customs, vat, tax for luxury, money laundry, profit tax
5. privatization, advantages/discounts for small and middle size companies, economical money leveling, stock market norms
6. financial auditing, examinations of record keeping
7. pensions, scholarship
8. record, keeping norms, functioning of credit co-operations
9. claim of estates and land, obligations of the fire department, cash register
10. travelling abroad, names of localities, protection of the customer entry of commercial companies.

translated by Darvas Noémi

Cuprins

József Ángyán:	
Economia mediului agricol și dezvoltarea regională în Uniunea Europeană și Ungaria (continuarea studiului publicat în revista “Forumul economistului”, numărul 7/2005, pp.1-11)	1
Annamária Benyovszki:	
Piața și riscul în domeniul creditelor în sectorul bancar din România	12
András Balogh:	
Drepturi economice în Uniunea Europeană	16
Orsolya Zemba:	
Prima Întâlnire a Tinerilor Economisti din Slovacia, Komarnon	22
Csaba Pásztor:	
Noutăți în legislația economică și financiară	22
Știri	23
Rezumatul revistei în limba română și engleză	24

Contents

József Ángyán:

Agricultural economy and regional development in the European Union and Hungary
(continuance of the study published in the magazine The Economist's Forum,
edition 7/2005, p.1-11) 1

Annamária Benyovszki:

The market and the risk within the field of bank crediting in Romania 12

András Balogh:

Economical rights in the European Union 16

Orsolya Zemba:

The 1st Meeting of Young Economist's in Slovakia, Komarnon 22

Csaba Pásztor:

Novelties of the field of economical & financial law 22

News 23

Content of the paper in Romanian and English 24